

Ürün Raporu

ARICILIK

2017

T.C.
GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

Ürün Raporu
ARICILIK
2017

Hazırlayan

Volkan BURUCU
Ziraat Yüksek Mühendisi
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü

TEPGE YAYIN NO: 295
ISBN: 978-605-2207-00-0

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

Mart: 2018

İletişim:
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Kampüsü
Gayrettepe Mah. Fatih Sultan Mehmet Bulvarı 06170
Yenimahalle/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833
Faks: 0312 287 5854

İÇİNDEKİLER

1-Giriş.....	1
2-Dünyada Durum.....	1
2.1. Dünya Kovan Varlığı.....	2
2.2. Dünya Bal Üretimi.....	3
2.3. Dünya Kovan Başına Bal Üretimi.....	4
2.4. Dünya Balmumu Üretimi.....	4
2.5. Dünya Bal İthalatı.....	5
2.6. Dünya Bal İhracatı.....	6
2.7. Dünya Balmumu İthalatı.....	7
2.8. Dünya Balmumu İhracatı.....	7
3- Türkiye’de Durum.....	8
3.1. Türkiye Kovan Varlığı.....	9
3.2. Türkiye Bal Üretimi.....	10
3.3. Türkiye Balmumu Üretimi.....	11
3.4. Türkiye Bal İthalat ve İhracatı.....	12
3.5. Türkiye Bal Fiyatları.....	13
3.6. Sektöre Yönelik Öneriler.....	14
4- Ek Tablolar.....	16
5- Kaynaklar.....	30

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Dünya Kovan Varlığı (Adet).....	2
Tablo 2. Dünya Bal Üretimi (Ton).....	3
Tablo 3. Dünya Balmumu Üretimi (Ton).....	4
Tablo 4. Dünya Bal İthalatı (Ton).....	5
Tablo 5. Dünya Bal İhracatı (Ton).....	6
Tablo 6. Dünya Balmumu İthalat (Ton).....	7
Tablo 7. Dünya Balmumu İhracatı (Ton).....	7
Tablo 8. Türkiye'de Genel Durum.....	8
Tablo 9. Türkiye Kovan Varlığı (Adet).....	9
Tablo 10. Türkiye İl Bazlı Bal Üretimi (ton).....	10
Tablo 11. Türkiye Bal İthalat ve İhracatı.....	12
Tablo 12. Ülkelere göre bal ihracatı 2017 (Kg).....	13
Tablo 13. Türkiye Bal Fiyatları (TL/Kg).....	13
Ek Tablo 1. Dünya Kovanı Sayısı (Bin Adet).....	16
Ek Tablo 2. Dünya Bal Üretimi (Ton).....	17
Ek Tablo 3. Dünya Balmumu Üretimi (Ton).....	18
Ek Tablo 4. Dünya Bal İthalatı (Ton).....	19
Ek Tablo 5. Dünya Bal İhracatı (Ton).....	20
Ek Tablo 6. Dünya Balmumu İthalatı (Ton).....	21
Ek Tablo 7. Dünya Balmumu İhracatı (Ton).....	22
Ek Tablo 8. Türkiye Yıllara Göre Arıcılık Durumu.....	23
Ek Tablo 9. 2016 Yılı Türkiye İllere Göre Arıcılık Durumu.....	24
Devamı Ek Tablo 9. 2016 Yılı Türkiye İllere Göre Arıcılık Durumu.....	25
Ek Tablo 10. Türkiye Tüketici Bal Fiyatları (TL/Kg).....	26
Ek Tablo 11. Türkiye Üretici Fiyatları (TL/Kg).....	26
Ek Tablo 12. Türkiyede Bölgelere Göre Arıcılık Durumu (2016).....	27
Ek Tablo 13. Türkiye Yıllara Göre Petek Bal İhracatı (Ton).....	28
Ek Tablo 14. Türkiye Yıllara Göre Süzme Bal İhracatı (Ton).....	29

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Bal ve Arıcılık	1
Şekil 2. Yıllara Göre Dünya Kovan Varlığı (Bin Adet)	2
Şekil 3. 2016 Yılı Ülkelere Göre Kovan Varlığı	2
Şekil 4. Dünya Bal Üretimi (Bin Ton)	3
Şekil 5. 2016 Yılı Ülkelere Göre Bal Üretimi	3
Şekil 6. Dünya Kovan Başına Bal Verimi (Kg)	4
Şekil 7. Dünya Bal İthalatı (Ton).....	5
Şekil 8. Ülkeler Göre Dünya Bal İthalatı (2016)	5
Şekil 9. Dünya Bal İhracatı (Ton)	6
Şekil 10. Ülkeler Göre Dünya Bal İhracatı (2016).....	6
Şekil 11. Türkiye Bal Üretimi (Ton)	8
Şekil 12. Türkiye Kovan Sayısı (Adet)	8
Şekil 13. Bölgelere göre Türkiye kovan varlığı (%)	9
Şekil 14. 2016 Yılı Türkiye Bal Üretimi	10
Şekil 15. Bölgesel Bazlı Türkiye Bal Üretimi 2016 (%)	11
Şekil 16. Yıllara göre Türkiye balmumu üretimi (Ton)	11
Şekil 17. Yıllara göre Türkiye bal ihracatı (kg)	12
Şekil 18. Yıllara göre Üretici ve Tüketici Fiyatları Arasındaki Fark (%).....	13

1-Giriş

Tüm dünya üzerinde çok eski dönemlerden beri yürütülen tarımsal faaliyetlerden birisi olan ve bu gün artık başlı başına tarımsal bir uğraş ve üretim dalı haline gelen arıcılık faaliyeti; kısaca belirli amaçlar doğrultusunda “bal arılarını kullanabilme ve yönetebilme sanatı” olarak tanımlanabilir (GTHB, 2016).

Sağlıklı yaşam kavramı ile birlikte vücudun ihtiyacı olan enerji ve besin öğelerinin doğal kaynaklardan sağlanması eğilimi arıcılık faaliyetinin de gelişmesinde ve değer kazanmasında önemli bir etmen olmuştur. Bal ve diğer arı ürünlerinin sağlıklı ve hastalıklara karşı dirençli bireyler yetişmesinde faydaları büyüktür. İçerdikleri vitamin, mineral ve enzimlerden dolayı antibakteriyel, antimikrobiyel, antiviral ve antiparaziter işlevleri bulunmaktadır (TKDK, 2016).

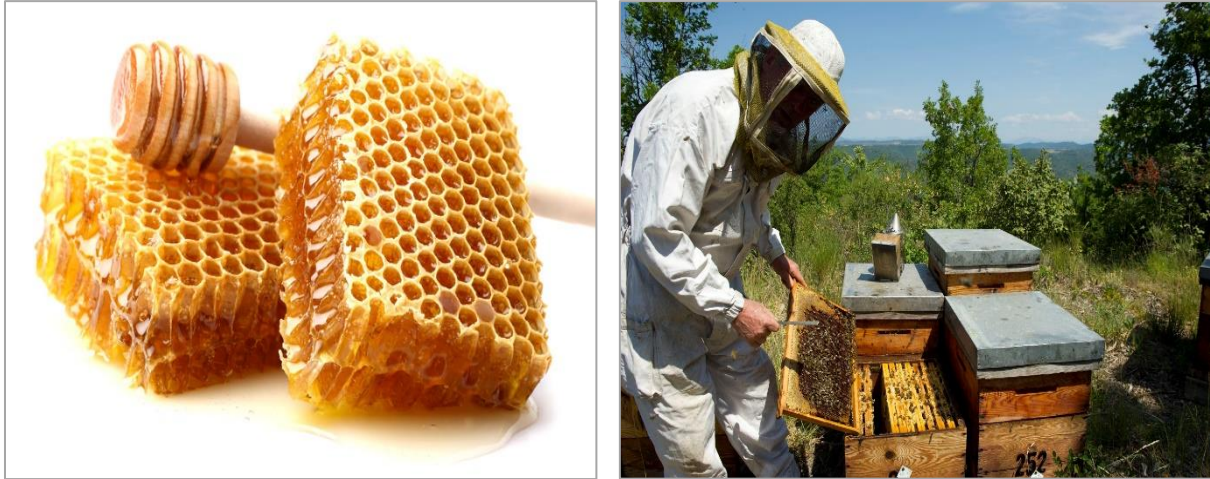
Bal arıları; bal, balmumu, arı sütü, arı zehiri, polen ve propolis gibi insan sağlığı ve beslenmesi yönünden son derece değerli ürünleri üretmesi ve toplaması yanında doğal ve tarımı yapılan bitkilerde sağladığı tozlaşma hizmetleri ile de doğal denge ve tarımsal üretimde hayati öneme sahiptirler. Bu sebeple, bal arıları hem yukarıda sıralanan değerli ürünleri hem de bitkisel üretimde ürün miktarının ve kalitesinin artırılması amacıyla tüm dünya üzerinde kullanılmakta ve bal arılarından önemli yararlar elde edilmektedir (GTHB, 2016).

Tüm bu faydaların yanında, arıcılık kısa sürede gelir getirmesi, küçük bir sermaye ile yapılabilmesi ve arazi varlığına bağlı olmaması gibi özellikleriyle tarımsal faaliyetler içinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

2-Dünyada Durum

Günümüzde gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan en büyük sorunlardan biri dengeli beslenmedir. Dünya nüfusunun hızla artması sorunun boyutlarını genişletmektedir. Arıcılık ise gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde çeşitli amaçlarla önem verilen bir tarımsal faaliyettir. Toprağa bağımlı olmaması, az bir sermaye ile yapılabilmesi ve diğer tarım kollarına oranla daha az iş gücü kullanması arıcılığı ön plana çıkartan önemli özelliklerdir (Erkan ve Aşkın, 2001).

Şekil 1. Bal ve arıcılık

Arıcılık Avrupa’da genellikle geleneksel bir uğraşı, İspanya, Polonya, Macaristan, Yunanistan, Türkiye gibi ülkelerde kırsal geliri artırıcı bir araç, Uzak Doğu, Orta ve Güney Amerika ülkelerinde önemli bir dış gelir kaynağı ve Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Japonya gibi ülkelerde ise ağırlıklı olarak bitkisel üretimde tozlaştırmada kullanılmak amacıyla yapılmaktadır (Uzundumlu ve ark.,2011).

2.1. Dünya Kovan Varlığı

Arı ekipmanları arasında en önemli malzeme olan arı kovanı; modern arıcılıkta arıların barınak ihtiyacının karşılanması amacıyla tahta, strafor vb. malzemeler kullanılarak üretilen yapılardır. Doğal ortamlarında taş ve ağaç kovuklarında çoğalan ve barınan arı kolonileri, arıcılığın tarımsal bir uğraş haline gelmesiyle günümüzde artık bu yapılar yerine daha çok belirli standartları yakalamış modern arı kovanlarında yetiştirilmektedir (Burucu, 2017).

Günümüzde yaygın olarak yürütülen tarımsal faaliyetlerden birisi olan arıcılık gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler açısından önem arz etmektedir. Arıcılık sektöründe 2010-2016 yılları arasında kovan sayılarında düzenli bir artış olduğu görülmektedir. Dünyadaki kovan sayısı bir önceki yıla göre %1,74 oranında artarak 2016 yılında 90,6 milyon adet olmuştur.

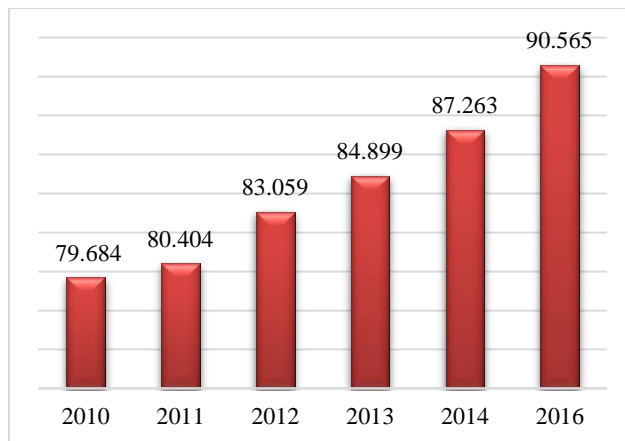
Tablo 1. Dünya kovan varlığı (Bin adet)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hindistan	11.500	11.550	11.600	11.800	11.949	12.469
Çin	8.954	8.987	9.020	9.075	9.132	9.148
Türkiye	6.011	6.348	6.641	7.082	7.748	7.900
İran	5.172	5.613	6.644	6.996	7.408	7.062
Etiyopya	4.994	5.207	5.124	5.885	5.916	6.189
Rusya Fed.	3.049	3.250	3.284	3.342	3.474	3.458
Arjantin	2.970	2.970	3.000	2.980	2.959	3.014
Tanzanya	2.800	2.820	2.850	2.900	2.942	2.995
Diğer	34.953	36.313	36.735	37.202	37.484	38.329
Dünya	80.404	83.059	84.899	87.263	89.012	90.565

Kaynak: Ek tablo 1

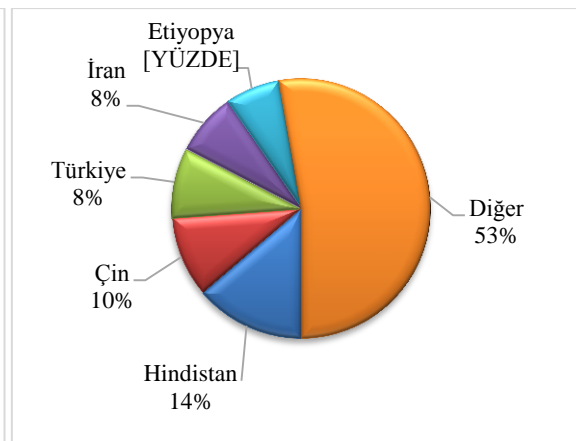
2016 yılı verilerine göre 12,5 milyon kovana ile Hindistan dünya toplam kovan miktarında %13,8'lik paya sahip olup birinci sırada yer almaktadır. 9,1 milyon kovan ile %10,1 paya sahip olan Çin ikinci sırada ve 7,9 milyon kovan ile %8,7 paya sahip olan Türkiye ise üçüncü sırada yer almaktadır. Toplam kovan sayılarında 2016 yılında bir önceki yıla oranla Hindistan'da %4,4, Çin'de %0,2 ve Türkiye'de ise %2,0 oranında artış yaşanmıştır.

Şekil 2. Yıllara göre dünya kovan varlığı (bin adet)

Kaynak: Ek tablo 1

Şekil 3. 2016 Yılı ülkelere göre kovan varlığı

Kaynak: Ek tablo 1

2.2. Dünya Bal Üretimi

Bal gerek insan sağlığı gerekse beslenme açısından oldukça önemli bir gıda maddesi ve arı ürünüdür. Bu çerçevede üretimi tüm dünya genelinde yapılmaktadır. 2016 yılında dünyada toplam 1,8 milyon ton bal üretimi gerçekleştirilmiştir. Bal üretim miktarı 2016 yılında bir önceki yıla oranla %2,2 oranında azalış göstermiştir. Bu düşüşte dünya kovan sayılarının yükselmesine karşın kovan başına üretilen bal miktarında yaşanan düşüş etkili olmuştur.

2016 yılı dünya bal üretiminde %28,1'lik paya sahip olan Çin, 503 bin ton üretimi ile ilk sırada yer alırken, bal üretiminde %5,9 'luk paya sahip Türkiye 106 bin ton ile ikinci , %4,5'lik pay ile İran ise 81 bin ton üretimi ile üçüncü sırada yer almaktadır. Dünya bal üretiminde 2011 yılına göre; 2016 yılında %5,1 artış yaşanmıştır. Bu altı yıllık dönemde başlıca üretici ülkeler arasında İran %58,9 oranında ile İran'da olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Dünya bal üretimi (Ton)

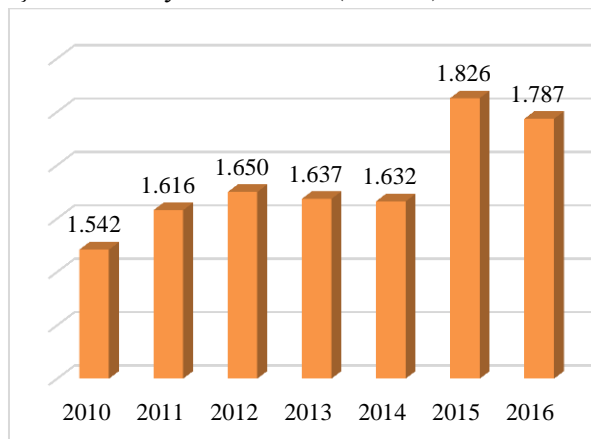
Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Çin	446.089	462.203	461.431	474.786	488.726	502.614
Türkiye	94.245	89.162	94.694	103.525	108.128	105.727
İran	50.700	71.100	74.600	77.800	78.955	80.559
ABD	67.294	64.544	67.812	80.862	71.007	73.428
Rusya Fed.	60.010	64.898	68.446	74.868	67.736	69.764
Hindistan	60.000	60.000	61.000	61.046	61.074	61.335
Ukrayna	70.300	70.134	73.713	66.521	63.615	59.294
Meksika	57.783	58.602	56.907	60.624	61.881	55.358
Diğer	709.324	709.088	678.265	632.079	824.630	778.917
Dünya	1.615.745	1.649.731	1.636.868	1.632.111	1.825.752	1.786.996

Kaynak: Ek tablo 2

2016 yılında bir önceki yıla oranla üretim miktarı Çin'de %2,8 oranında, İran'da %2,0 oranında artarken, Türkiye'de ise %2,2 oranında azalmıştır. Çin'inde etkisiyle Asya kıtasının bal üretimindeki payı fazla olup, Asya kıtasal bazda lider konumda bulunmaktadır.

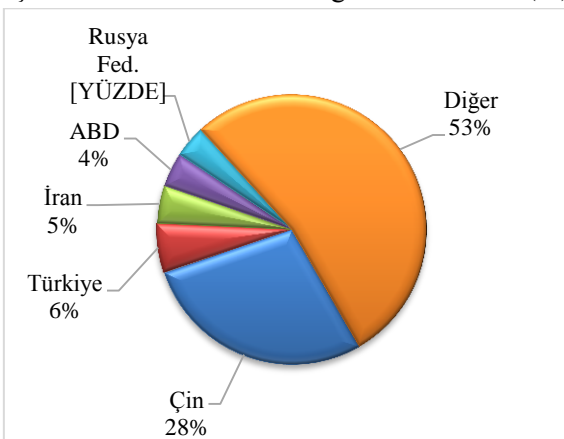
Dünya kovan varlığında %13,8'lik paya sahip olan Hindistan 2016 yılı bal üretiminde 61 bin tonluk üretim ile altıncı sırada yer almıştır. Hindistan'ın kovan sayısında lider konumda olmasına karşın bal üretimini aynı oranda gerçekleştirememesi kovan başına bal veriminin düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil 4. Dünya bal üretimi (Bin ton)

Kaynak: Ek tablo 2

Şekil 5. 2016 Yılı ülkelere göre bal üretimi (%)

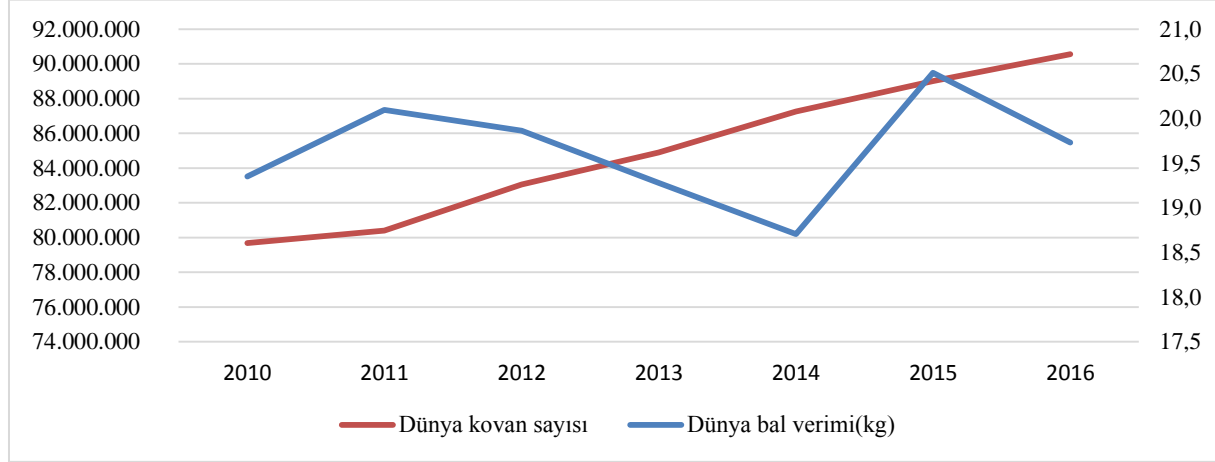

Kaynak: Ek tablo 2

2.3. Dünya Kovan Başına Bal Üretimi

2016 yılında dünyada kovan başına verim yaklaşık olarak 19,7 kg olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılı dünya bal verimi bir önceki yıla oranla %3,8 azalış göstermektedir. 2016 yılı dünya kovan sayısında lider konumda olan Hindistan'ın kovan başına bal verimi 4,9 kg iken, ikinci sırada yer alan Çin'in bal verimi 54,9 kg ve üçüncü sırada yer alan Türkiye'nin bal verimi ise 13,4 kg olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 6. Dünya kovan başına bal verimi (kg)*

* FAO Verileri kullanılarak hesaplanmıştır

2016 yılında bal verimi bir önceki yıla göre Hindistan'da %3,8, Türkiye'de ise %4,1 oranlarında azalırken, Çin'in koloni başına bal veriminde %2,7 oranında artış yaşanmıştır.

Türkiye'de koloni başına verim düzeyinin düşük olması mevcut arıcılık potansiyelinden yeterince yararlanamadığımızı ve arıcılığımızın önemli birtakım sorunlarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir (Uzundumlu ve ark.,2011).

2.4. Dünya Balmumu Üretimi

Baldan sonra en fazla bilinen ve rağbet gören arı ürünü balmumudur. Arıcılığın yanı sıra metal sanayi, kozmetik sanayi, tekstil sanayi, ilaç yapımı, mum yapımı ve daha birçok alanda kullanılan balmumu üretiminde Türkiye ilk on ülke içerisinde yer almaktadır.

Yıllar itibariyle balmumu üretimi incelendiğinde ise 2016 yılında bir önceki yıla oranla balmumu üretim miktarı Hindistan'da % 0,4, Etiyopya'da %0,3, Türkiye'de ise %0,3 oranında yükselmiştir. Dünya toplam balmumu üretimi ise 2016 yılında 2015 yılına oranla %0,8'lik bir artış göstermiştir.

Tablo 3. Dünya balmumu üretimi (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hindistan	23.000	23.100	23.200	23.300	23.400	23.500
Etiyopya	5.000	5.000	5.000	5.310	5.523	5.542
Arjantin	4.700	4.700	4.794	4.897	4.863	4.880
Türkiye	4.235	4.222	4.241	4.053	4.756	4.440
Kore	3.063	3.063	3.063	4.018	3.620	3.456
Kenya	2.500	2.500	2.500	2.500	2.506	2.504
Angola	2.300	2.300	2.300	2.303	2.318	2.313
Meksika	1.966	1.868	2.010	1.862	1.439	1.844
Diğer	18.133	17.730	17.920	18.146	17.677	18.143
Dünya	64.897	64.483	65.028	66.389	66.102	66.622

Kaynak: Ek tablo 3

2016 yılında dünyada toplam 67 bin ton civarında balmumu üretimi gerçekleşmiştir. Kovan varlığında birinci sırada yer alan Hindistan üretiminde de 2016 yılında dünya balmumu üretimindeki %35,3'lük payı ile birinci sırada, %8,3'lük paya sahip olan Etiyopya ikinci sırada, %7,3'lük üretimi ile Arjantin üçüncü sırada ve %6,7'lik paya sahip Türkiye ise dördüncü sırada yer almaktadır.

2.5. Dünya Bal İthalatı

Dünya bal ithalatı 2010-2015 yılları arasında yükseliş eğilimi göstermekte olup, 2010 yılında 494 bin ton olan bal ithalat miktarı 2016 yılında 2009 yılına oranla %13,1 artarak 559 bin tona ulaşmıştır.

FAO verilerine göre 2016 yılında 107 bin ton ile ABD dünya bal ithalatının %19,1 inde söz sahibi iken, 82 bin ton ithalat miktarı ile Almanya %14,7 oranında, 48 bin ton ithalat ile Japonya ise %8,7 oranında ithalat gerçekleştirmiştir.

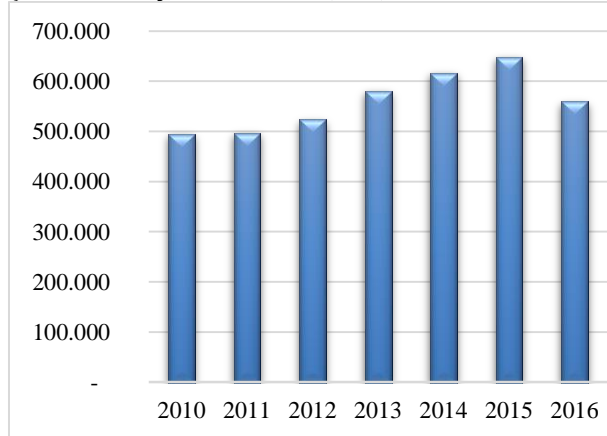
Tablo 4. Dünya Bal İthalatı (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ABD	130.494	141.016	153.065	165.945	175.205	106.686
Almanya	78.554	87.022	92.632	83.256	87.068	81.959
Japonya	40.584	36.823	39.030	37.870	36.222	48.445
İngiltere	39.360	33.231	38.337	39.029	41.876	41.135
Fransa	27.574	25.717	28.774	34.276	32.932	35.520
İspanya	17.961	21.081	22.096	24.368	30.651	27.988
Belçika	21.150	20.810	26.009	27.923	32.147	26.509
Polonya	13.708	14.118	19.969	21.529	20.804	23.869
Diğer	128.087	143.859	160.213	182.807	191.484	166.904
Dünya	497.472	523.677	580.126	617.003	648.389	559.014

Kaynak: Ek tablo 4

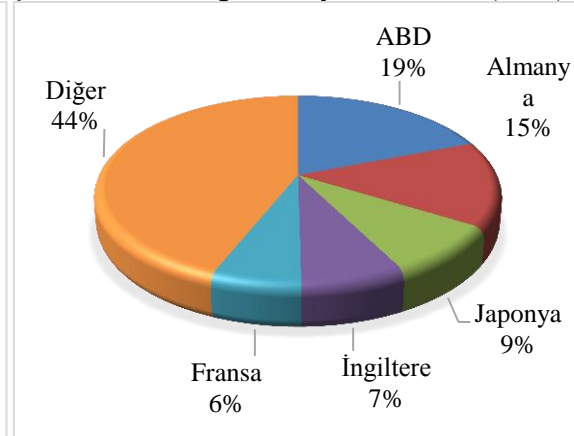
2016 yılı bal ithalat miktarlarında lider konumda olan ülkelere ABD'nin bir önceki yıla oranla ithalat miktarı %39,1 ve Almanya'nın %5,9 oranında azalırken ve Japonya'da ise %33,7 oranında artmıştır. Türkiye'nin ise 2016 yılında 1 ton civarında bal ithalatı bulunmamaktadır. Son altı yıllık dönem içerisinde en fazla ithalat 1,2 bin ton ile 2014 yılında gerçekleşmiştir.

Şekil 7. Dünya bal ithalatı (Ton)

Kaynak: Ek tablo 4

Şekil 8. Ülkelere göre dünya bal ithalatı (2016)

Kaynak: Ek tablo 4

İthalatçı ülkeler grubunda Avrupa Birliği Ülkeleri 2013 yılında 294,5 bin ton ithalat miktarı ile Dünya bal ithalatını %50,2 oranında temsil etmektedir.

2.6. Dünya Bal İhracatı

Dünya bal ihracatı incelendiğinde ithalat miktarlarında da olduğu gibi 2010 yılından itibaren yükseliş eğilimi görülmektedir. 2010 yılında 467 bin ton olan dünya ihracat miktarı 2016 yılında %17,7 oranında artarak 550 bin tona ulaşmıştır. 2016 dünya bal üretiminde olduğu gibi ihracat miktarında da ilk sırada Çin yer alırken, üretim miktarında ikinci sırada yer alan Türkiye ise daha gerilerde yer almaktadır.

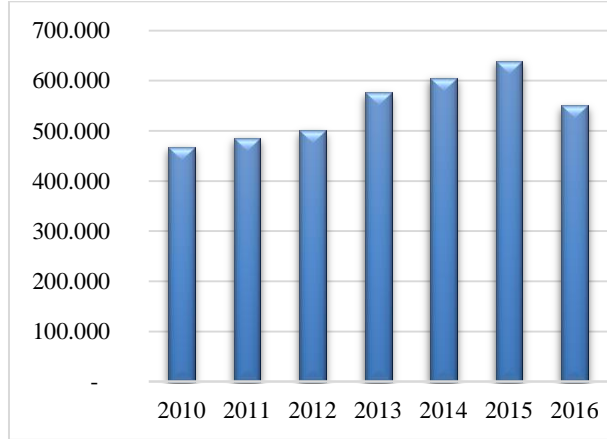
Tablo 5. Dünya bal ihracatı (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Çin	99.988	110.158	124.901	129.824	144.756	128.330
Arjantin	72.395	75.135	65.180	54.500	45.659	81.183
Hindistan	28.940	24.515	30.099	26.976	40.829	35.793
Meksika	26.888	32.040	33.458	39.152	42.161	29.098
İspanya	18.449	19.661	21.284	26.111	30.150	26.874
Almanya	20.093	22.798	23.662	24.730	26.146	25.325
Brezilya	22.399	16.707	16.181	25.317	22.206	24.203
Belçika	16.713	16.726	22.020	20.734	25.154	20.816
Türkiye (23.)	1.103	1.263	3.564	4.969	7.192	3.623
Diğer	177.909	181.774	235.804	253.576	255.463	174.743
Dünya	484.876	500.778	576.152	605.891	639.717	549.988

Kaynak: Ek tablo 5

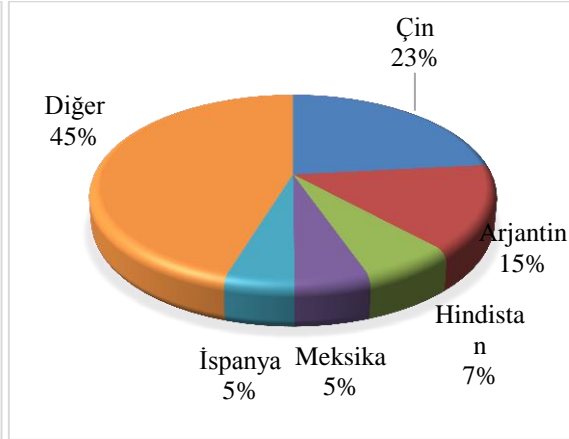
2016 yılında toplam ihracatın %23,3 payı 128,3 bin ton ile Çin'de gerçekleşirken, %14,8 'si 81 bin ton ile Arjantin'de, %6,5'i ise Hindistan'da gerçekleşmiştir. İhracat miktarları 2016 yılında bir önceki yıla göre Çin'de %13,9, Hindistan'da %12,3 oranında azalırken, Arjantin'de ise bir önceki yıla oranla ihracat miktarı %77,8 oranında artmıştır.

Şekil 9. Dünya bal ihracatı (ton)

Kaynak: Ek tablo 5

Şekil 10. Ülkelere göre dünya bal ihracatı (2016)

Kaynak: Ek tablo 5

2016 yılı verilerine göre dünya ihracat miktarında bir önceki yıla oranla yaşanan %14,0'lük düşüşte, özellikle ihracat miktarlarında söz sahibi ülkeler arasında yer alan Çin, Hindistan, Meksika ve İspanya'nın 2015 yılına göre ihracat miktarlarında sırasıyla %11,3, %12,3, %31, %10,9 oranında yaşanan azalışların etkili olduğu söylenebilir.

Çin'den sonra dünyanın en önemli ikinci bal üreticisi olarak, Avrupa Birliği (AB) sadece bal değil, aynı zamanda polen, propolis, arı sütü ve balmumu gibi çeşitli arıcılık ürünleri de sunmaktadır. Bununla birlikte, AB aynı zamanda üçüncü dünya ülkelerinden gelen balın net ithalatçısı konumundadır.

2.7. Dünya Balmumu İthalatı

Dünyada 2016 yılında toplam 25,9 bin ton bal mumu ithalatı yapılmış olup balmumu ithalatı bir önceki yıla oranla %11,2 oranında azalmıştır. Balmumu ithalatının %25,8'i 6,7 bin ton ile Fransa tarafından gerçekleştirilirken, %15,2'si 3,9 bin ton ile ABD'den, %13'ü ise 3,4 bin ton ile Almanya tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye balmumu üretimine ek olarak 109 ton bal mumu ithalatı gerçekleştirerek toplam ithalatın %0,4'ünü gerçekleştirmiştir.

Tablo 6. Dünya Balmumu İthalat (Ton)

Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Fransa	2.646	2.912	2.596	2.773	4.520	6.316	6.679
ABD	2.484	2.335	3.053	3.461	3.929	4.313	3.933
Almanya	3.113	3.921	2.634	3.412	3.551	3.804	3.358
Hindistan	960	1.033	1.363	1.526	829	1.232	1.859
United Kingdom	557	605	724	591	772	1.378	1.588
İspanya	515	668	650	672	691	1.195	1.037
Japonya	861	846	796	803	838	801	715
İtalya	467	447	411	514	722	736	653
Greece	806	683	583	511	709	756	620
Diğer	6.349	6.298	6.638	14.602	11.261	8.642	5.454
Dünya	18.757	19.747	19.448	28.863	27.822	29.174	25.897

Kaynak: Ek tablo 6

2.8. Dünya Balmumu İhracatı

2016 yılında toplam balmumu ihracatı 19 bin ton olarak gerçekleşmiştir. İhracata konu olan bal mumu miktarı toplam üretimin %29'unu oluşturmaktadır. Balmumu ihracatının %47,1'i 9,2 bin ton ile bal üretiminde de lider ülke konumunda olan Çin tarafından gerçekleştirilirken, Malezya 2 bin ton ile ihracatın %10,4'ünü gerçekleştirmektedir. ABD ise 1,4 bin ton ile 2016 yılı ihracatında %7,3'lük paya sahip olup üçüncü ülke konumundadır. Türkiye'nin kayda değer bir bal mumu ihracatı bulunmamaktadır.

Tablo 7. Dünya Balmumu İhracatı (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Çin	8.754	7.111	8.929	10.803	10.356	9.167
Malaysia	2.806	14.883	30.647	39.866	12.555	2.016
ABD	1.744	1.907	1.973	2.159	2.035	1.413
Almanya	1.294	1.488	1.226	1.410	1.225	1.316
Arjantin	572	573	405	608	551	795
Fransa	600	495	594	813	711	531
Kanada	524	606	535	458	609	474
Netherlands	241	17	815	899	659	339
Hindistan	152	118	191	230	185	329
Diğer	10.994	6.619	8.157	5.080	3.462	3.064
Dünya	27.680	33.819	53.471	62.325	32.345	19.444

Kaynak: Ek tablo 7

Dünya balmumu ihracatı 2011 yılına göre; 2016 yılında %29,8 oranında düşmüştür. Bu düşüşte özellikle dünya balmumu ihracatında söz sahibi ilk on ülke içerisinde Malezya'da %28,2, ABD'de %18,9, Fransa'da %11,5 ve Kanada'da ise %9,4 oranında yaşanan azalışların etkili olduğu söylenebilir.

3- Türkiye’de Durum

Arıcılık, Anadolu insanının bir geleneği olarak Türkiye’de çok eski dönemlerden beri yapılmaktadır. Çok eski bir geçmişe sahip olmasına karşın arıcılığın gelişmesi bilim ve teknolojideki ilerlemelere bağlı olarak son yüzyıllarda olmuştur. Bugünkü teknik anlamıyla, başlı başına tarımsal bir uğraş ve üretim dalı olan arıcılık, belli amaçlar doğrultusunda “bal arılarını kullanabilme ve yönetebilme sanatı” olarak tanımlanabilir. Diğer üretim dallarında da olduğu gibi arıcılıkta amaç en az masrafla en yüksek gelirin sağlanmasıdır (GTHB, 2016).

Tarımla uğraşan ailelerin esas geçim kaynağı olan bir tarımsal faaliyet olduğu gibi diğer tarımsal uğraşların yanında ikinci bir gelir kaynağı olarak da yapılmaktadır. Az sermaye gereksinimi yanında arazi, tesis, alet-makine ve fazla işgücü gerektirmemesi bu üretim dalının avantajları arasında sayılmaktadır. Ayrıca arı yetiştiriciliğinde sermaye başta olmak üzere gerekli bütün ekipman ve canlı materyalin Türkiye içerisinde karşılanması da diğer bir avantajdır (Öztürk, 2013).

Özellikle bu kadar geniş floraya sahip ve çiçeklenme zamanlarının bütün bir yıla yayıldığı Türkiye’de arıcılık deniz seviyesinden yüksek yaylalara kadar hemen her yerde yapılabilen bir faaliyet olarak ön plana çıkmakta ve önem kazanmaktadır.

Yapılan araştırmalar bal üretiminin Türkiye’de daha da artacağını göstermektedir. 2016 yılı verilerine göre Türkiye’de 106 bin ton civarında bal üretimi gerçekleştirirken 2023 yılında bu rakamın 121 bin ile 125 bin ton arasında olacağı öngörülmektedir (Burucu ve Gülse Bal, 2017).

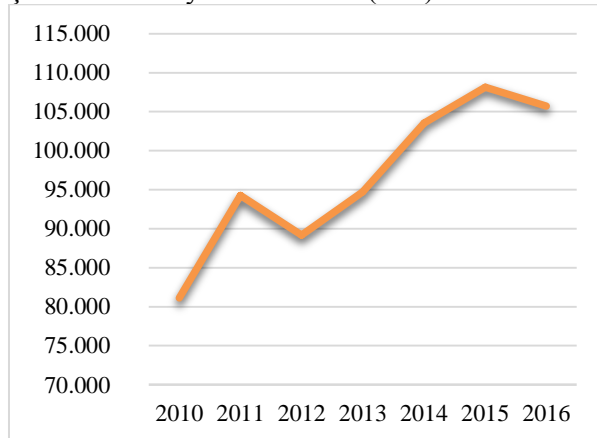
Mikro düzeyde incelendiğinde üreticisine ek gelir ya da ana gelir sağlama konusunda etkili olan arıcılık makro düzeyde ise Türkiye ekonomisine doğrudan olan katkısının yanında tozlaşma faaliyetleri ile üretim miktarını ve meyve kalitesini artırarak dolaylı olarak da katkı sağlamaktadır.

Tablo 8. Türkiye’de genel durum

Yıl	Arıcılık Yapan Köy Sayısı (Adet)	Arıcılık Yapan İşletme Sayısı (Adet)	Toplam Kovan Sayısı (Adet)	Bal Üretimi (Ton)	Balmumu Üretimi (Ton)
2010	20.845	-	5.602.669	81.115	4.148
2011	21.131	-	6.011.332	94.245	4.235
2012	21.307	-	6.348.009	89.162	4.222
2013	-	79.934	6.641.348	94.694	4.241
2014	-	81.108	7.082.732	103.525	4.053
2015	-	83.467	7.748.287	108.128	4.756
2016	-	84.047	7.900.364	105.727	4.440

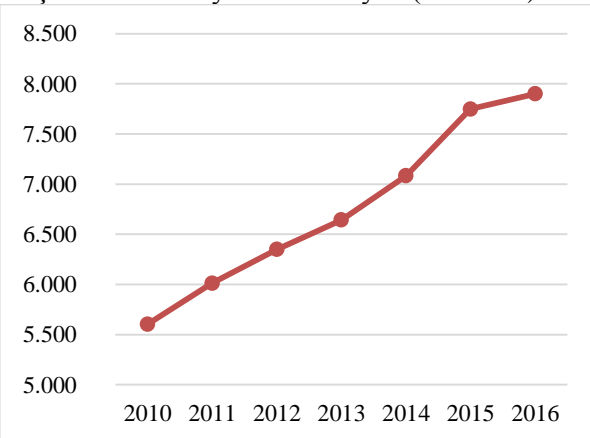
Kaynak: Ek tablo 8

Şekil 11. Türkiye Bal Üretimi (Ton)

Kaynak: Ek tablo 8

Şekil 12. Türkiye Kovan Sayısı (Bin adet)

Kaynak: Ek tablo 8

3.1. Türkiye Kovan Varlığı

2016 yılı verilerine göre kovan sayısı bakımından dünyada üçüncü konumda olan Türkiye'nin toplam koloni sayısı 2016 yılında 7,9 milyon civarındadır. 982 bin arılı kovana sahip Muğla; Türkiye toplam kovan miktarında %12,4 pay ile birinci sırada yer alırken, 578 bin kovan ile %7,3 paya sahip Ordu ikinci sırada ve 474 bin kovan ile %6 paya sahip Adana ise üçüncü sırada yer almaktadır.

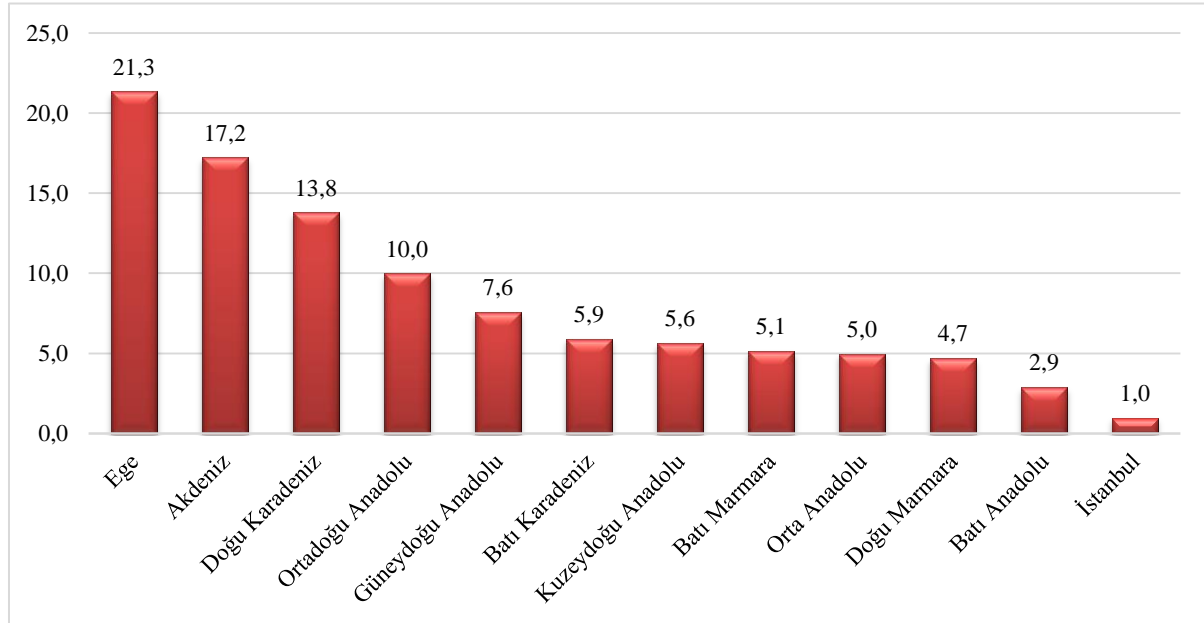
Tablo 9. Türkiye kovan varlığı (adet)

İller	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Muğla	687.185	710.949	757.542	827.540	995.102	982.601
Ordu	458.273	487.214	519.836	527.078	556.593	577.858
Adana	378.544	428.059	440.119	457.953	481.272	473.919
Aydın	202.105	208.550	219.551	239.877	268.110	278.210
Mersin	166.272	214.521	208.189	213.995	262.601	262.564
Antalya	182.997	195.188	206.352	215.193	231.980	238.075
Sivas	189.806	202.529	190.290	194.428	200.486	219.942
İzmir	169.480	182.017	181.443	200.044	201.102	210.876
Siirt	85.025	89.573	118.624	147.858	182.901	186.047
Balıkesir	136.239	140.625	144.137	153.329	167.252	168.191
Diğer	3.355.406	3.488.784	3.655.265	3.905.437	4.200.888	4.302.081
Türkiye	6.011.332	6.348.009	6.641.348	7.082.732	7.748.287	7.900.364

Kaynak: Ek tablo 9

Toplam kovan sayılarında 2016 yılında bir önceki yıla oranla Muğla'da %1,3, Adana'da %1,5 oranında düşüş yaşanırken, Ordu'da ise %3,8 oranında yükseliş yaşanmıştır.

Şekil 13. Bölgelere göre Türkiye kovan varlığı (%)

Kaynak: Ek tablo 12

2016 yılı arılı kovan sayılarında 1,7 milyon adet ile Ege Bölgesi lider konumda yer almakta ve 2016 yılında Türkiye kovan sayısının %21,3 lük kısmını tek başına barındırmaktadır. Bölgedeki arılı kovanların %57,3'ü Muğla'da bulunmaktadır. Çam balı üretiminin de yoğun yapıldığı bölge Türkiye arıcılığında önemli bir yere sahiptir. Akdeniz Bölgesi 1,3 milyon adet kovan ile Türkiye'de %17,2'lik paya sahip olup ikinci sırada yer alırken, 1 milyon kovan ile Doğu Karadeniz Bölgesi ise %13,8'lik payı ile 2016 koloni sayısında üçüncü sırada yer almaktadır.

3.2. Türkiye Bal Üretimi

1990 yılından itibaren arıcılıkta modern tekniklerin kullanılması ve arıcılıkta eğitim düzeyinin yükselmesi ile günümüze kadar olan dönemde koloni sayısı, bal ve balmumu üretimi artarak ulusal ekonomideki yerini geliştirmiştir(Öztürk, 2013).

2016 yılında Türkiye’de toplam 106 bin ton bal üretimi gerçekleştirilmiştir. Bal üretimi il bazında incelendiğinde; 2016 yılında Türkiye’deki toplam bal üretiminde %15,4 lik paya sahip olan Ordu 16.278 tonluk üretimi ile birinci sırada, %15 lik paya sahip Muğla 15.875 ton üretim ile ikinci, %9 luk paya sahip Adana ise yaklaşık 9.500 ton bal üretimi ile üçüncü sırada yer almaktadır.

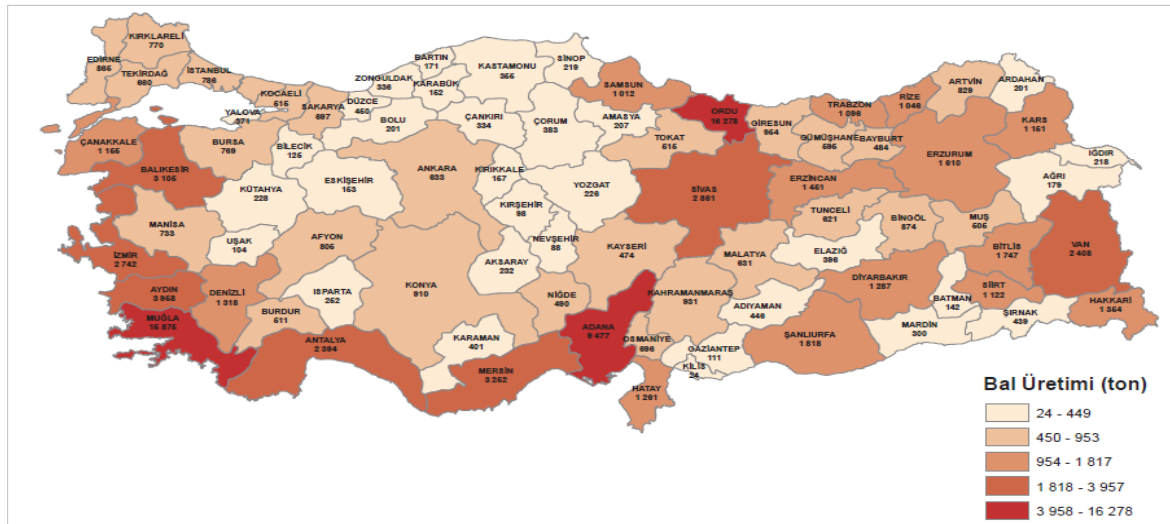
Tablo 10. Türkiye il bazlı bal üretimi (ton)

İller	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ordu	11.820	11.458	12.865	15.039	16.601	16.278
Muğla	11.116	10.765	10.901	15.282	15.206	15.875
Adana	7.437	8.321	9.601	9.715	9.763	9.477
Aydın	2.984	2.907	3.162	3.447	4.007	3.958
Mersin	2.714	3.159	2.886	2.884	3.493	3.252
Balıkesir	2.418	2.485	2.582	2.638	3.213	3.105
Sivas	3.841	2.364	3.309	3.039	3.327	2.861
İzmir	2.521	2.873	2.801	2.877	2.810	2.742
Van	1.170	992	1.228	1.982	2.113	2.408
Antalya	2.488	2.355	2.332	2.711	2.947	2.394
Diğer	45.735	41.483	43.026	43.913	44.649	43.378
Türkiye	94.245	89.162	94.694	103.525	108.128	105.727

Kaynak: Ek tablo 9

2016 yılında bir önceki yıla oranla üretim miktarı Ordu’da %1,9 oranında, Adana’da %2,9 oranında azalırken, Muğla’da ise %4,4 oranında artırmıştır. Türkiye arılı kovan varlığında %12,4’lik paya sahip olan Muğla 2016 yılı bal veriminin düşük olması sebebi ile bal üretiminde ilk sırada yer alamamıştır.

Şekil 14. 2016 yılı Türkiye bal üretimi

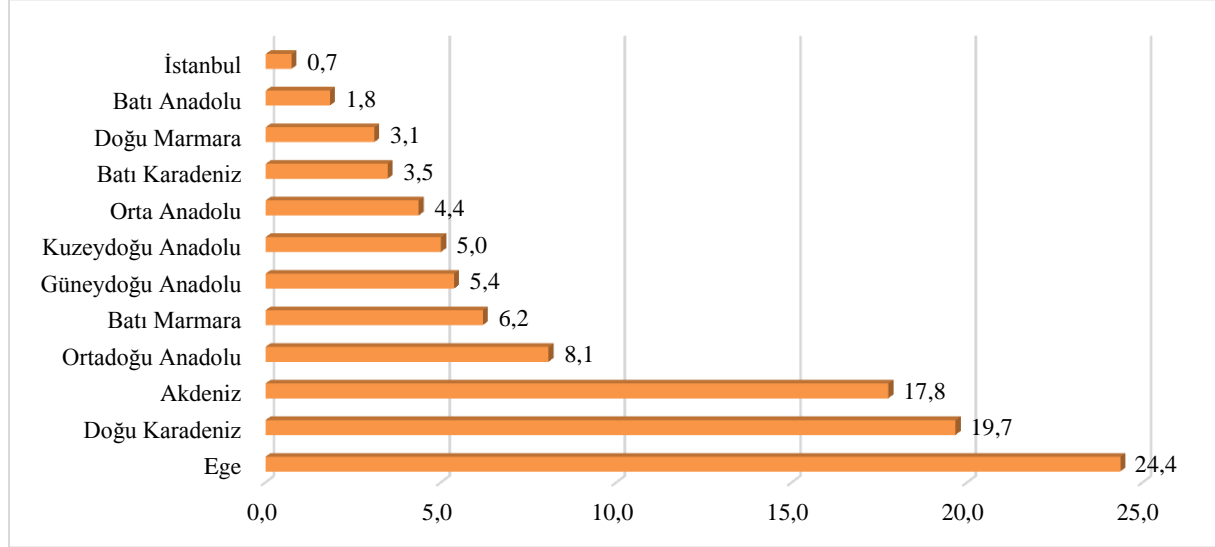
Kaynak: TÜİK, 2016

2016 yılı bal üretiminde 25.762 ton üretim miktarı ile Ege Bölgesi lider konumda yer almakta ve 2016 yılında Türkiye balının %24,4 lük kısmını tek başına üretmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi 20.799

ton üretimi ile ikinci sırada, 18.772 ton üretim ile Akdeniz Bölgesi ise %17,8'lik payı ile üçüncü sırada yer almaktadır.

Şekil 15. Bölgesel Bazlı Türkiye Bal Üretimi 2016 (%)

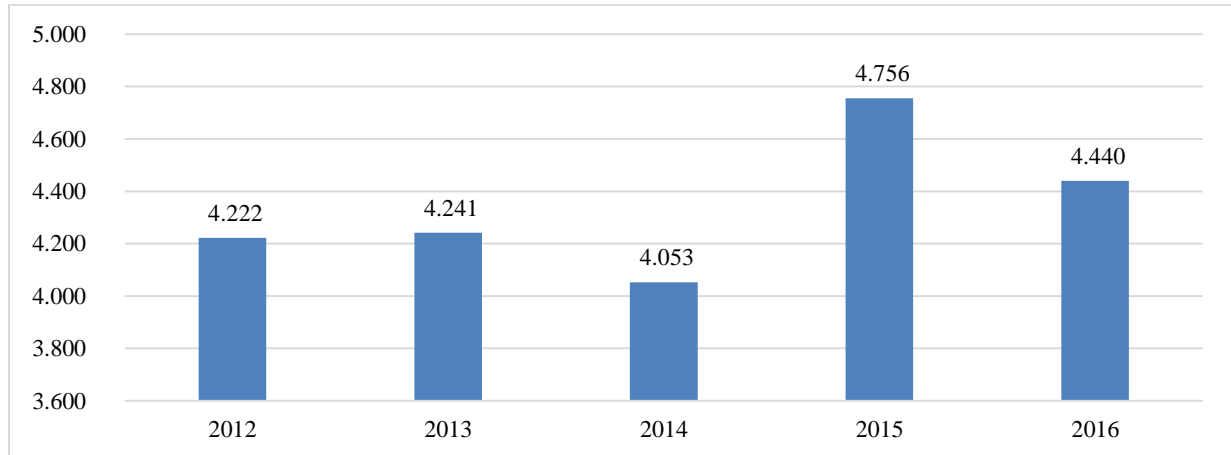
Kaynak: Ek tablo 12

Ege Bölgesinin bal üretiminde lider konumda olmasının sebepleri arasında kovan sayısında da lider konumda olması gösterilebilir. Kovan sayısında üçüncü bölge konumunda olan Doğu Karadeniz bölgesinin bal veriminin Akdeniz bölgesine göre %35 oranında yüksek olması Karadeniz bölgesini bal üretiminde ikinci sıraya yükseltmektedir.

3.3.Türkiye Balmumu Üretimi

2016 yılında Türkiye de toplam 4,4 bin ton civarında balmumu üretimi gerçekleşmiştir. Türkiye toplam balmumu üretimi 2016 yılında bir önceki yıla oranla %6,6 oranında azalmıştır. Kovan varlığında birinci sırada yer alan Muğla 2016 yılında balmumu üretimindeki %22,3'lük payı ile birinci, %8,5'lik paya sahip olan Adana ikinci, %7,1'lik üretimi ile Sivas ise üçüncü sırada yer almaktadır.

Şekil 16. Yıllara göre Türkiye balmumu üretimi (ton)

Kaynak: Ek tablo 8

Yıllar itibariyle balmumu üretimi incelendiğinde ise 2016 yılında bir önceki yıla oranla balmumu üretim miktarı Muğla'da % 10,6 Sivas'ta %18,2 oranında artarken, Adana'da %1,2 oranında azalmıştır.

3.4. Türkiye Bal İthalat ve İhracatı

Türkiye’de bal dış ticareti süzme ve petek bal olarak iki şekilde yapılmaktadır. 2017 yılı bal ihracatının %85,2’lik bir bölümü süzme bal şeklinde yapılmaktadır. Üretilen balın büyük bir bölümü yurt içinde tüketildiğinden 2016 yılında toplam bal üretiminin %3,4 gibi düşük bir oranı ihraç edilmiştir. Özellikle 2017 yılında bal ihracatı bir önceki yıla oranla %78 artış göstererek 6.448 ton olarak gerçekleşmiştir. Son yedi yıllık İthalat miktarları incelendiğinde ise en yüksek ithalat miktarı 2014 yılında 12 ton olarak gerçekleşmiş olup Türkiye’nin kayda değer bir bal ithalatı bulunmamaktadır.

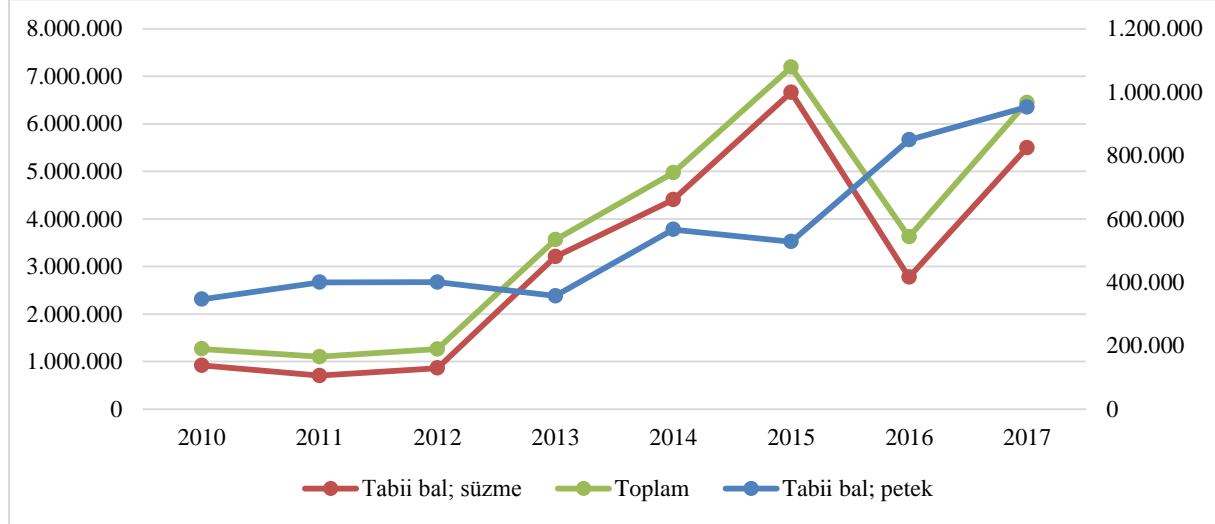
Tablo 11. Türkiye bal ithalat ve ihracatı

İhracat (Kg)							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Tabii bal; petek	400.095	400.394	356.907	566.734	528.385	849.502	952.759
Tabii bal; süzme	702.594	862.981	3.206.870	4.402.684	6.664.025	2.773.290	5.495.389
Toplam	1.102.689	1.263.375	3.563.777	4.969.418	7.192.410	3.622.792	6.448.148
İthalat (Kg)							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Tabii bal; petek	0	0	0	0	0	0	0
Tabii bal; süzme	0	37	0	11.946	90	1.020	267
Toplam	0	37	0	11.946	90	1.020	267

Kaynak: TÜİK, 2018 *2017 rakamları geçicidir

Dünya genelinde önemli bal üreticilerinden olan Türkiye’nin ithalat ve ihracat miktarlarında istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bu durumun sebepleri arasında özellikle üretilen balın büyük bir kısmının iç piyasada tüketilmesi ve geriye kalan kısmın ise ihraç edilmesi gösterilebilir.

Şekil 17. Yıllara göre Türkiye bal ihracatı (kg)

Kaynak: TÜİK, 2018 *2017 rakamları geçicidir

Ülkelere göre 2017 yılında bal ihracatına bakıldığında, petek bal ihracatının en fazla yapıldığı ülke Almanya’dır. Suudi Arabistan ve ABD ise ihracatın fazla yapıldığı diğer ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye bal ihracatının büyük bir bölümü ise süzme bal şeklinde yapılmaktadır. Toplam süzme bal ihracatının %43,8 gibi büyük bir kısmı ABD’ye yapılmakta olup, Almanya ve Fransa ise ihracat yapılan diğer önemli ülkeler arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Tablo 12. Ülkelere göre bal ihracatı 2017 (Kg)

Ürün	Ülkeler	İhracat(kg)	Ürün	Ülkeler	İhracat(kg)
Tabii bal; petek	Almanya	327.752	Tabii bal; süzme	ABD	2.679.722
	Suudi Arabistan	214.591		Almanya	1.871.034
	ABD	205.801		Avusturya	123.900
	Belçika	86.417		Fransa	122.100
	İspanya	47.798		İsrail	119.900
	BAE	21.976		Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	89.918
	Kuveyt	11.783		İspanya	60.460
	Katar	9.939		Suudi Arabistan	54.892
	Kanada	7.236		Kanada	47.659
	Diğer	19.466		Diğer	325.804
Dünya	952.759	Dünya	5.495.389		

Kaynak: Ek tablo 13 ve 14

3.5. Türkiye Bal Fiyatları

TÜİK verilerine göre bal fiyatlarında 2017 Aralık ayında 29,15 TL/kg olan üretici fiyatı bir önceki aya göre %0,62 artarken, bir önceki yılın aynı ayına göre % 15,04 oranında artmıştır.

2017 Aralık ayında tüketici fiyatı 39,64TL/kg, olarak gerçekleşmiştir. Tüketici fiyatı bir önceki aya göre %0,45 azalırken, bir önceki yılın aynı ayına göre ise %8,45 oranında artmıştır (Tablo 14).

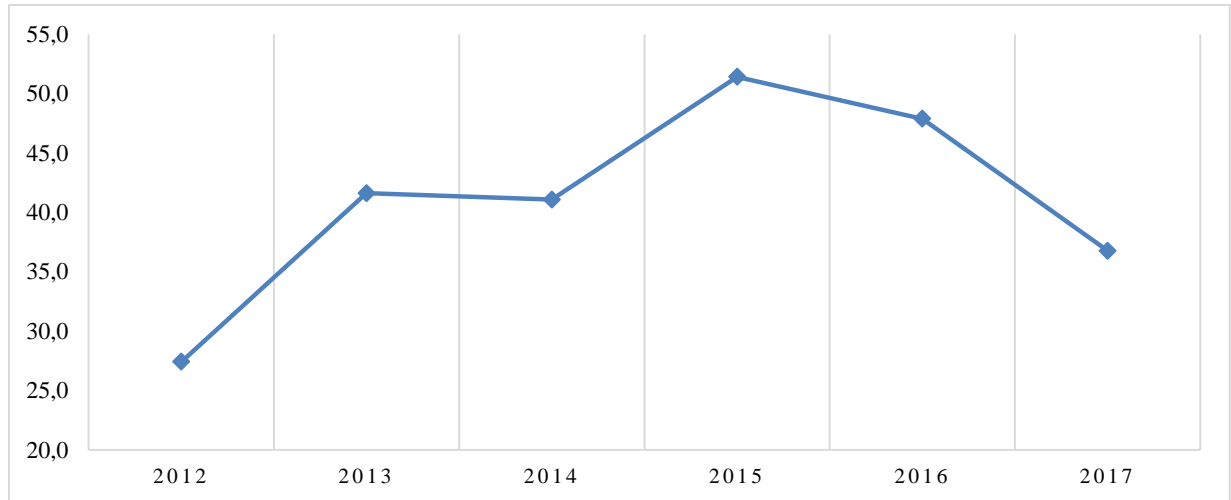
Tablo 13. Türkiye bal fiyatları (TL/Kg)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bal (Üretici)	20,14	19,47	21,50	22,33	24,71	27,04
Bal (Tüketici)	25,66	27,57	30,33	33,81	36,54	36,98

Kaynak: Ek tablo 10 ve 11

2012 yılından 2015 yılına kadarki dönemde üretici ve tüketici fiyatları arasındaki fiyat farkı %51,4 oranında artarken 2017 yılında bu fark %36,8 seviyelerine kadar düşmüştür. Bu düşüşün başlıca sebepleri arasında, bal üretici fiyatında bir önceki yıla oranla %9,4'lük artışın yanında tüketici fiyatının sadece %1,2 oranında artması gösterilebilir.

Şekil 18. Yıllara göre üretici ve tüketici Fiyatları arasındaki fark (%)

3.6. Sektöre Yönelik Öneriler

Türkiye'nin kırsal ekonomik koşulları ve sahip olduğu ekolojik zenginlik düşünüldüğünde sürdürülebilir, örgütlü ve bilinçli arıcılık mutlaka yaygınlaşıp geliştirilmesi gereken bir tarımsal faaliyet olarak görünmektedir.

Arıcılık sektörünün sürdürülebilirliği için karlılık faktörü çok önemlidir. Diğer tarım ürünleri üreticileri gibi, arıcılar da üretim ve pazar zorluklarıyla başa çıkmak zorundadır. Bal üretimi söz konusu olduğunda, arıcılık işletmelerinde çeşitli faktörler üretkenliği etkileyebilir. Hayvan hastalıkları, bitki çeşitliliğindeki kayıplar, olumsuz iklim koşulları ve doğal veya insan faktörleri nedeniyle arıların doğal habitatlarının bozulması, arı kovanlarının üretim kapasitesini tehdit eder hale gelmiştir. Yaşanan bu olumsuzluklar, özellikle son yıllarda kendini daha da hissettirir hale gelen arı sağlığı sorunlarının ve yüksek arı ölüm oranlarının nedenleri arasında gösterilebilir.

Bal üretiminde yıldan yıla yaşanan yükselişin Türkiye açısından olumlu sonuçları olmasının yanı sıra, özellikle artan nüfus bal tüketiminin artacağını göstermektedir. Bu nedenle gerek kişi başına bal tüketim miktarının artırılması, gerekse kendi kendine yeten Türkiye'nin ihracattaki payının artırılarak ülke ekonomisinin daha da güçlendirilmesi hedeflenmelidir.

Bilinçli üreticilik ve üretim desteklenerek, kaynaklar korunup çevresel bilinç oluşturularak üretim sürdürülebilir hale getirilmeli, aksi takdirde arı kayıpları ve bal üretiminin düşmesi kaçınılmaz hale gelecektir.

Özellikle üreticilerin arı yetiştiriciliği konusunda bilgi ve becerisinin artırılması amacıyla ilgili kurum ve kuruluşların verilen eğitim hizmetlerini arttırmaları ve konuya daha da fazla eğilmeleri gerekmekte olup, teknik yetersizliğe bağlı olarak yaşanan verim düşüklüklerinin minimize edilmesi sağlanmalı.

Ana arıların iki yılda bir yenilenmesi, genç ve güçlü kolonilerle bal sezonuna girilmesini sağlamaktadır. Ancak ana arı yetiştiriciliği, teknik bir konu olması, belirli bir tecrübe ve bilgi birikimine gereksinim duyması sebebiyle zor bir uğraş olarak görülmektedir. Bu bağlamda il veya bölge içerisinde belirli ana arı yetiştirme merkezlerinin kurulması ve sayısının artırılması zorunluluktur. Böylece ana arı yetiştiremeyen üreticilerin ana arı ihtiyacı karşılanabilecektir. Bu durum doğrudan olmasa bile dolaylı olarak bal verimini artıracaktır.

Kayıt altına alınmada yaşanan sorunların önlenmesi adına ilgili birliklere üyeliklerin artırılması gerekmektedir. Bal pazarlaması konusunda kontrolün ve kalitenin devamlılığını birlikler ve örgütlenme sağlayabileceğinden konunun önemi arıcılara anlatılarak arıların kayıt altına alınmaları teşvik edilmeli ve üreticilere iyi örnekler gösterilerek özendirilmelidir.

Bilinçli üretici kavramının yanında bilinçli tüketici kavramının yerleşmesi, kaliteli bal, uygun ve değer fiyat, sıkıntısız pazar ve sağlıklı yaşam olguları üzerinde oldukça etkilidir. Bu amaçla tüketicilerin daha da bilinçlendirilmesi gerekmektedir. İşletmeler tarafından üretilen balın kalitesi kontrol edilmeli, gıda kontrolleri artırılmalı, böylece tüketiciler sahte ve ilaçlı bala karşı korunmalıdır.

Son yıllarda meydana gelen iklimsel değişimler ve arı ölümlerinde yaşanan yükselişin koloni sayıları ve bal üretimi üzerine olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu bağlamda paket arı üretiminin artırılması ile, yaşanan koloni kayıplarına karşın destekleyici bir unsur olarak üreticilerin arı kolonisi de üretmesi ve kendi ihtiyaçlarının yanında bunları satması sürdürülebilirlik açısından da önemlidir.

Bal üretimi yanında arı sütü, propolis, arı zehri, bal mumu, paket arı üretiminin ve ticaretinin yapılması; bal veriminde yaşanacak düşüşle oluşacak riskleri azaltmak ve üreticilerin zarara uğramalarını önlemek adına bir gerekliliktir.

Tüm sektörlerde olduğu gibi arıcılık faaliyeti içerisinde üretim ve pazarlama konusunda örgütlenme, büyük yararlar sağlayacak bir yapıdır. Gerek faaliyete has birlikler aracılığıyla, gerek oluşturulan tarımsal kalkınma kooperatifleri aracılığıyla, gerekse daha küçük işletmelerin bir araya gelmesiyle olsun örgütlü üretim modeline geçiş son derece önemlidir. Bu modele geçişle, hem bal üretimi ve kalitesinde standardizasyonu sağlayacak, hem de pazarda üreticiler güç kazanacaktır. Ayrıca küçük işletmelerin markalaşması yolunda da örgütlü üretim modeli üreticilere bir basamak olacaktır.

Türkiye'nin dünyadaki bal ihracatçısı ülkeler arasındaki gücünü artırabilmesi amacıyla uygulanacak politikalar önem kazanmaktadır. Üretim aşamasındaki birim maliyet fiyatlarının düşürülmesi, standardizasyonu sağlanmış üretim tipinin yerleşmesi, verim ve kaliteyi artıracaktır. Bu şekilde üretilen ürünler dış pazardaki talebin güçlenmesine yardımcı olacak, dış ticarete yönelik düzenlenecek politikalar ile birlikte bal ihracatı da artacaktır.

4- Ek Tablolar

Ek Tablo 1. Dünya Kovan Sayısı (Bin adet)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hindistan	11.500	11.550	11.600	11.800	11.949	12.469
Çin	8.954	8.987	9.020	9.075	9.131	9.148
Türkiye*	6.011	6.348	6.641	7.083	7.710	8.332
İran	5.172	5.613	6.644	6.996	7.408	7.062
Etiyopya	4.994	5.207	5.124	5.885	5.916	6.189
Rusya Fed.	3.049	3.250	3.284	3.341	3.474	3.458
Arjantin	2.970	2.970	3.000	2.980	2.959	3.014
Tanzanya	2.800	2.820	2.850	2.900	2.942	2.995
İspanya	2.440	2.429	2.444	2.557	2.730	2.810
ABD	2.491	2.539	2.640	2.740	2.660	2.775
Meksika	1.848	1.898	1.933	1.981	2.018	1.858
Kore Cumhuriyeti	1.532	1.795	1.800	1.800	1.802	1.730
Orta Afrika Cumhuriyeti	1.550	1.560	1.580	1.580	1.588	1.632
Polonya	1.465	1.470	1.500	1.525	1.548	1.561
Yunanistan	1.427	1.455	1.457	1.529	1.458	1.486
Kenya	1.334	1.802	1.796	1.428	1.506	1.445
Romanya	1.275	1.295	1.254	1.354	1.351	1.393
Angola	1.150	1.150	1.150	1.150	1.152	1.157
Brezilya	1.094	900	938	1.020	1.020	1.010
Mısır	1.091	983	965	930	880	841
Fransa	840	820	795	767	801	794
Sırbistan	306	665	653	677	792	792
Macaristan	610	729	678	745	773	772
Bulgaristan	548	529	542	577	588	747
Almanya	695	699	709	741	772	743
Kanada	638	690	667	696	698	687
Yeni Zelanda	418	452	452	507	576	684
Çek Cumhuriyeti	565	541	533	588	577	662
Tunus	589	589	590	589	615	658
Uruguay	498	500	500	583	589	588
Suriye	632	598	545	508	475	530
Hırvatistan	405	492	547	560	565	496
Şili	485	485	485	315	404	453
İtalya	500	500	500	500	477	433
Cezayir	400	400	400	400	412	420
Bosna-Hersek	382	384	393	392	393	410
Pakistan	385	385	386	388	389	402
Avustralya	240	230	521	520	452	374
Diğer	7.121	7.349	7.382	7.553	7.462	7.553
Dünya	80.404	83.059	84.899	87.263	89.012	90.565

Kaynak: FAO, 2018, *TUİK, 2018

Ek Tablo 2. Dünya Bal Üretimi (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Çin	446.089	462.203	461.431	474.786	488.726	502.614
Türkiye*	94.245	89.162	94.694	103.525	107.665	105.532
İran	50.700	71.100	74.600	77.800	78.955	80.559
ABD	67.294	64.544	67.812	80.862	71.007	73.428
Rusya Fed.	60.010	64.898	68.446	74.868	67.736	69.764
Hindistan	60.000	60.000	61.000	61.046	61.074	61.335
Ukrayna	70.300	70.134	73.713	66.521	63.615	59.294
Meksika	57.783	58.602	56.907	60.624	61.881	55.358
Arjantin	72.000	76.000	67.500	-	58.234	51.363
Etiyopya	39.892	45.905	-	-	59.161	47.706
Brezilya	41.793	33.932	35.365	38.481	37.859	39.589
Kanada	38.020	43.230	36.420	40.750	39.536	39.025
İspanya	34.624	29.735	30.613	32.174	33.441	34.026
Tanzanya	28.000	28.500	30.000	30.996	30.232	30.340
Macaristan	24.500	17.500	18.500	24.400	30.700	26.360
Kenya	9.790	11.650	8.250	29.742	34.759	25.574
Kore Cumhuriyeti	18.833	22.915	22.855	23.878	24.440	23.830
Angola	22.950	23.000	23.300	23.437	23.475	23.449
Almanya	25.831	17.869	18.953	20.195	23.399	21.600
Romanya	24.127	23.062	26.678	18.040	27.893	21.202
Uruguay	19.100	20.000	19.800	19.600	19.101	20.005
Yeni Zelanda	9.450	10.385	17.823	17.608	19.710	19.885
Polonya	13.369	12.176	15.498	12.836	18.969	18.893
Yunanistan	16.308	15.704	15.697	19.673	18.498	17.556
Orta Afrika Cumhuriyeti	15.500	16.000	16.200	16.400	16.683	16.889
Vietnam	11.804	12.365	12.883	14.218	15.478	16.530
Portekiz	7.792	6.851	9.346	10.452	12.623	14.246
Avustralya	10.000	12.479	13.986	13.662	13.319	12.975
Şili	8.700	11.000	11.000	10.978	12.000	11.367
Fransa	13.824	13.788	11.771	9.867	15.960	11.351
Özbekistan	3.795	4.888	7.198	8.751	10.156	11.082
Mali	240	190	1.441	3.744	7.109	10.739
Bulgaristan	9.592	9.186	10.065	9.268	11.388	10.218
Çek Cumhuriyeti	11.302	7.332	8.063	7.163	9.228	10.113
Birleşik Krallık	8.389	8.719	9.050	9.380	9.711	10.041
İtalya	9.400	9.550	9.500	9.525	9.634	9.705
Hırvatistan	2.832	6.887	8.992	6.269	11.477	9.553
Tayland	8.000	8.250	8.500	8.678	9.208	9.331
Diğer	149.567	150.040	153.018	141.914	161.712	154.569
Dünya	1.615.745	1.649.731	1.636.868	1.632.111	1.825.752	1.786.996

Kaynak: FAO, 2018, *TUİK, 2018

Ek Tablo 3. Dünya Balmumu Üretimi (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hindistan	23.000	23.100	23.200	23.300	23.400	23.500
Etiyopya	5.000	5.000	5.000	5.310	5.523	5.542
Arjantin	4.700	4.700	4.794	4.897	4.863	4.880
Türkiye*	4.235	4.222	4.241	4.053	4.756	4.440
Kore Cumhuriyeti	3.063	3.063	3.063	4.018	3.620	3.456
Kenya	2.500	2.500	2.500	2.500	2.506	2.504
Angola	2.300	2.300	2.300	2.303	2.318	2.313
Meksika	1.966	1.868	2.010	1.862	1.439	1.844
Tanzanya	1.830	1.850	1.870	1.881	1.844	1.842
Brezilya	1.850	1.650	1.650	1.700	1.746	1.761
ABD	1.600	1.606	1.612	1.615	1.614	1.613
İspanya	1.614	1.545	1.712	1.688	1.617	1.485
Uganda	1.300	1.330	1.284	1.290	1.299	1.308
Uruguay	1.000	1.058	1.086	1.073	1.086	1.100
Dominik Cumhuriyeti	1.020	1.024	1.039	1.054	1.069	1.084
Orta Afrika Cumhuriyeti	775	799	781	790	800	810
Şili	600	605	611	614	617	620
Pakistan	462	462	463	464	465	466
Fransa	426	425	428	430	433	435
Portekiz	239	208	283	308	378	417
Madagaskar	410	410	405	407	411	413
Yunanistan	408	384	364	538	434	412
Senegal	300	310	310	319	350	351
Bulgaristan	302	315	312	314	316	318
Kamerun	300	300	298	299	300	301
Çek Cumhuriyeti	303	276	278	254	275	293
Yeni Zelanda	268	268	273	274	278	280
Avustralya	303	298	293	288	282	277
Jamaika	250	250	250	250	252	252
El Salvador	215	217	218	218	218	218
Burundi	175	175	175	176	190	195
Paraguay	150	153	157	157	159	160
Sierra Leone	131	134	137	140	142	145
Gine	132	134	137	138	140	142
Suriye	128	130	133	135	138	140
Mısır	180	175	147	115	100	131
Slovakya	151	122	113	114	118	121
Gine-Bissau	100	100	100	100	100	100
Diğer	1.209	1.017	999	1.001	996	994
Dünya	64.895	64.483	65.026	66.387	66.592	66.663

Kaynak: FAO, 2018, *TUİK, 2018

Ek Tablo 4. Dünya Bal İthalatı (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ABD	130.494	141.016	153.065	165.945	175.205	106.686
Almanya	78.554	87.022	92.632	83.256	87.068	81.959
Japonya	40.584	36.823	39.030	37.870	36.222	48.445
Birleşik Krallık	39.360	33.231	38.337	39.029	41.876	41.135
Fransa	27.574	25.717	28.774	34.276	32.932	35.520
İspanya	17.961	21.081	22.096	24.368	30.651	27.988
Belçika	21.150	20.810	26.009	27.923	32.147	26.509
Polonya	13.708	14.118	19.969	21.529	20.804	23.869
İtalya	15.152	15.220	18.493	21.174	23.595	22.568
Hollanda	13.526	12.790	14.193	14.040	14.030	16.348
Avustralya	3.511	4.296	2.876	7.717	11.161	9.927
Birleşik Arap Emirlikleri	-	4.471	4.638	5.890	6.950	8.356
İsviçre	7.434	7.825	8.169	7.686	8.169	7.865
Avusturya	5.878	8.452	8.634	7.586	7.099	7.490
Kanada	2.843	3.435	5.494	6.339	7.316	6.560
Danimarka	4.797	4.643	4.924	5.699	6.376	6.094
Çin	2.468	3.368	4.857	5.792	6.517	6.032
Portekiz	1.435	1.639	1.897	2.667	3.684	5.675
Diğer Asya Ülkeleri	1.843	2.266	3.254	4.837	4.711	5.531
İsveç	4.059	4.386	4.772	4.388	4.156	4.834
İrlanda	2.125	4.072	3.657	4.109	4.554	4.086
Güney Afrika	1.858	2.185	2.373	2.306	2.300	3.986
Malezya	3.160	2.207	1.784	3.157	4.913	3.668
Romanya	1.067	1.712	2.967	2.577	2.450	3.388
Singapur	2.258	2.360	2.625	2.594	3.153	3.284
Yunanistan	2.269	2.467	3.439	3.121	2.820	2.773
Fas	1.729	1.736	1.607	2.299	1.524	2.670
Bulgaristan	289	655	1.866	1.146	1.403	2.010
Çek Cumhuriyeti	2.031	2.247	2.237	2.845	3.178	1.894
Umman	1.074	1.250	1.762	1.638	1.891	1.861
Finlandiya	1.232	1.329	1.496	1.579	1.688	1.821
Macaristan	81	480	45	937	1.587	1.657
Tayland	5.070	6.543	7.345	12.522	11.798	1.641
Endonezya	2.299	2.353	2.177	2.243	1.871	1.636
Slovakya	1.394	1.967	5.495	2.830	2.668	1.587
Hırvatistan	104	127	330	544	962	1.582
İsrail	1.213	1.398	637	1.240	810	1.538
Kuveyt	998	-	1.316	1.490	1.325	1.449
Diğer	34.891	35.977	34.852	39.816	36.824	17.096
Dünya	497.472	523.677	580.126	617.003	648.389	559.014

Kaynak: UN Comtrade 2018

Ek Tablo 5. Dünya Bal İhracat (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Çin	99.988	110.158	124.901	129.824	144.756	128.330
Arjantin	72.395	75.135	65.180	54.500	45.659	81.183
Hindistan	28.940	24.515	30.099	26.976	40.829	35.793
Meksika	26.888	32.040	33.458	39.152	42.161	29.098
İspanya	18.449	19.661	21.284	26.111	30.150	26.874
Almanya	20.093	22.798	23.662	24.730	26.146	25.325
Brezilya	22.399	16.707	16.181	25.317	22.206	24.203
Belçika	16.713	16.726	22.020	20.734	25.154	20.816
Macaristan	12.415	15.691	19.426	17.193	17.570	18.805
Kanada	9.569	18.339	12.266	9.456	11.979	17.954
Polonya	4.638	6.236	11.206	13.719	10.498	13.731
Romanya	9.899	11.460	12.649	11.116	10.863	10.371
Yeni Zelanda	8.411	8.616	9.568	9.504	10.646	9.626
Bulgaristan	6.853	9.314	12.649	10.133	9.785	8.894
Tayland	8.771	8.945	11.600	17.779	19.631	8.267
İtalya	6.444	8.352	11.507	8.093	8.883	7.815
Uruguay	14.549	11.175	12.352	10.683	12.103	7.716
Şili	7.533	8.218	8.195	7.034	9.888	7.137
Portekiz	1.625	1.673	1.780	2.463	2.616	6.901
ABD	6.395	5.764	6.210	6.114	6.469	6.891
Fransa	4.075	4.254	4.736	4.794	5.113	5.079
Avustralya	5.163	5.004	5.374	4.410	5.243	4.457
Türkiye*	1.103	1.263	3.564	4.969	7.192	3.623
Moldova	345	733	1.002	2.696	2.867	3.160
Danimarka	3.051	2.555	2.578	2.754	3.044	3.148
Birleşik Krallık	2.850	2.338	2.362	2.336	1.799	2.734
Avusturya	2.154	2.667	2.634	2.185	3.045	2.623
Diğer Asya Ülkeleri	1.196	1.801	2.431	3.461	5.087	2.610
Rusya Fed.	88	199	493	1.163	3.556	2.290
Sırbistan	1.108	2.966	3.368	1.804	2.045	2.145
Guatemala	2.110	2.296	3.017	2.142	2.580	2.070
Myanmar	555	788	1.214	885	800	1.887
Çek Cumhuriyeti	3.271	2.863	2.316	1.477	1.075	1.731
Hollanda	3.289	2.814	2.326	1.146	1.455	1.700
Litvanya	226	458	790	815	1.450	1.581
Yunanistan	802	1.346	1.744	1.546	2.129	1.537
El Salvador	1.491	1.710	2.065	2.237	2.501	1.239
Birleşik Arap Emirlikleri	-	873	508	916	755	1.235
Diğer	49.033	32.323	67.440	93.520	79.990	9.410
Dünya	484.876	500.778	576.152	605.891	639.717	549.988

Kaynak: UN Comtrade 2018, *TÜİK, 2018

Ek Tablo 6. Dünya Balmumu İthalatı (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Fransa	2.912	2.596	2.773	4.520	6.316	6.679
USA	2.335	3.053	3.461	3.929	4.313	3.933
Almanya	3.921	2.634	3.412	3.551	3.804	3.358
Hindistan	1.033	1.363	1.526	829	1.232	1.859
Birleşik Krallık	605	724	591	772	1.378	1.588
İspanya	668	650	672	691	1.195	1.037
Japonya	846	796	803	838	801	715
İtalya	447	411	514	722	736	653
Yunanistan	683	583	511	709	756	620
Polonya	149	163	223	275	367	468
Kanada	620	629	741	483	543	381
Nijerya	101	360	3.036	2.191	-	370
Avustralya	281	328	275	468	345	350
Hollanda	230	44	685	647	1.322	321
Kore Cumhuriyeti	217	277	196	283	308	320
Meksika	325	235	742	246	293	295
Romanya	111	100	1.421	1.387	1.537	233
Belçika	122	118	172	252	330	221
Sırbistan	154	223	261	274	287	220
Bulgaristan	4	5	24	112	124	183
Tayland	152	188	158	154	176	175
Çin	132	90	127	116	129	117
İsviçre	116	112	117	110	112	109
Türkiye*	774	313	241	427	188	109
Slovakya	18	49	74	91	83	103
Arnavutluk	76	45	32	123	118	95
Pakistan	73	137	77	133	80	94
Umman	14	15	3	13	15	84
Birleşik Arap Emirlikleri	-	328	12	49	30	60
Suudi Arabistan	31	21	56	18	33	59
Macaristan	15	12	12	7	8	57
Diğer Asya Ülkeleri	111	128	123	104	63	56
Filipinler	21	50	67	38	29	52
Finlandiya	43	31	51	49	49	48
Malezya	84	40	147	123	120	45
Gana	9	2	24	-	-	43
Güney Afrika	51	58	37	64	37	43
Singapur	3	6	4	5	4	34
Diğer	2.261	2.532	5.465	3.019	1.909	706
Dünya	19.747	19.448	28.863	27.822	29.174	25.897

Kaynak: UN Comtrade 2018, *TÜİK, 2018

Ek Tablo 7. Dünya Balmumu İhracat (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Çin	8.754	7.111	8.929	10.803	10.356	9.167
Malezya	2.806	14.883	30.647	39.866	12.555	2.016
ABD	1.744	1.907	1.973	2.159	2.035	1.413
Almanya	1.294	1.488	1.226	1.410	1.225	1.316
Arjantin	572	573	405	608	551	795
Fransa	600	495	594	813	711	531
Kanada	524	606	535	458	609	474
Hollanda	241	17	815	899	659	339
Hindistan	152	118	191	230	185	329
Tanzanya	548	257	452	307	299	284
Avustralya	228	273	404	279	315	263
Belçika	114	81	110	120	327	262
Kamerun	67	171	138	144	217	225
Etiyopya	358	365	341	443	416	217
İspanya	238	278	156	128	253	215
Birleşik Krallık	186	212	183	173	207	209
Yunanistan	24	6	109	228	123	201
Rusya Fed.	0	0	2	1	6	142
Mali	72	87	-	-	-	114
İtalya	57	50	66	85	118	108
Bulgaristan	40	27	19	51	50	105
Japonya	116	124	125	136	106	100
Tayland	78	84	50	125	126	87
Burkina Faso	0	-	14	30	16	50
Diğer Asya Ülkeleri	68	28	62	100	82	45
Şili	-	88	-	97	40	42
Brezilya	43	44	55	40	40	41
Rep. of Korea	13	2	8	7	38	35
Mısır	172	70	81	163	-	34
Polonya	23	3	13	5	47	33
Denimarka	8	6	29	17	31	31
Yeni Zelanda	182	166	186	146	57	27
Madagaskar	42	17	10	35	0	19
Orta Afrika Cumhuriyeti	84	103	34	14	19	19
Sırbistan	11	12	26	29	32	16
Norveç	0	0	0	24	10	14
Hırvatistan	0	0	3	4	3	13
Uruguay	-	-	-	2	2	13
Diğer	8.222	4.063	5.482	2.148	481	102
Dünya	27.680	33.819	53.471	62.325	32.345	19.444

Kaynak: UN Comtrade 2018

Ek Tablo 8. Türkiye’de Yıllara Göre Arıcılık Durumu

Yıl	Arıcılık Yapan Köy Sayısı (Adet)	Arıcılık Yapan İşletme Sayısı (Adet)	Yeni Kovan Sayısı (Adet)	Eski Kovan Sayısı (Adet)	Toplam Kovan Sayısı (Adet)	Bal Üretimi (Ton)	Balmumu Üretimi (Ton)	Verim (kg)
1991	21.540	-	3.161.583	266.859	3.428.442	54.655	2.863	15,9
1992	21.931	-	3.289.672	250.656	3.540.328	60.318	2.916	17,0
1993	21.975	-	3.450.755	234.692	3.685.447	59.207	3.110	16,1
1994	22.050	-	3.567.352	219.236	3.786.588	54.908	3.353	14,5
1995	21.987	-	3.701.444	214.594	3.916.038	68.620	3.735	17,5
1996	22.329	-	3.747.578	217.140	3.964.718	62.950	3.235	15,9
1997	22.145	-	3.798.200	204.102	4.002.302	63.319	3.751	15,8
1998	22.302	-	4.005.369	193.982	4.199.351	67.490	3.324	16,1
1999	22.447	-	4.135.781	185.915	4.321.696	67.259	4.073	15,6
2000	22.571	-	4.067.514	199.609	4.267.123	61.091	4.527	14,3
2001	22.606	-	3.931.301	184.052	4.115.353	60.190	3.174	14,6
2002	22.423	-	3.980.660	180.232	4.160.892	74.554	3.448	17,9
2003	22.110	-	4.098.315	190.538	4.288.853	69.540	3.130	16,2
2004	22.133	-	4.237.065	162.660	4.399.725	73.929	3.471	16,8
2005	22.550	-	4.432.954	157.059	4.590.013	82.336	4.178	17,9
2006	22.305	-	4.704.733	146.950	4.851.683	83.842	3.484	17,3
2007	21.560	-	4.690.278	135.318	4.825.596	73.935	3.837	15,3
2008	21.093	-	4.750.998	137.963	4.888.961	81.364	4.539	16,6
2009	21.469	-	5.210.481	128.743	5.339.224	82.003	4.385	15,4
2010	20.845	-	5.465.669	137.000	5.602.669	81.115	4.148	14,5
2011	21.131	-	5.862.312	149.020	6.011.332	94.245	4.235	15,7
2012	21.307	-	6.191.232	156.777	6.348.009	89.162	4.222	14,0
2013	-	79.934	6.458.083	183.265	6.641.348	94.694	4.241	14,3
2014	-	81.108	6.888.907	193.825	7.082.732	103.525	4.053	14,6
2015	-	83.467	7.525.652	222.635	7.748.287	108.128	4.756	14,0
2016	-	84.047	7.679.482	220.882	7.900.364	105.727	4.440	13,4

Kaynak: TÜİK, 2018, * TEPGE hesaplamaları

Ek Tablo 9. 2016 Yılı Türkiye’de İllere Göre Arıcılık Durumu

İl Adı	Arıcılık yapan köy sayısı (adet)	Arıcılık yapan işletme sayısı (adet)	Yeni kovan sayısı	Eski kovan	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmu mu üretimi (ton)	Verim* (kg)
Erzurum	-	1.915	129.165	3.588	132.753	1.610	68	12,1
Erzincan	-	1.401	90.900	586	91.486	1.451	24	15,9
Bayburt	-	652	55.450	150	55.600	484	13	8,7
Ağrı	-	154	15.859	-	15.859	179	4	11,3
Kars	-	623	74.362	-	74.362	1.151	47	15,5
Iğdır	-	279	21.274	-	21.274	218	6	10,2
Ardahan	-	669	39.939	-	39.939	201	0	5,0
Malatya	-	1.207	85.781	2.773	88.554	631	25	7,1
Elazığ	-	673	69.174	185	69.359	396	23	5,7
Bingöl	-	628	126.523	320	126.843	874	25	6,9
Tunceli	-	475	61.747	43	61.790	621	27	10,1
Van	-	683	141.843	13.865	155.708	2.408	205	15,5
Muş	-	291	42.484	979	43.463	505	23	11,6
Bitlis	-	630	93.698	41.012	134.710	1.747	100	13,0
Hakkâri	-	1.046	136.052	11.438	147.490	1.354	126	9,2
Gaziantep	-	295	17.810	12.332	30.142	111	2	3,7
Adıyaman	-	790	64.989	500	65.489	446	23	6,8
Kilis	-	87	2.025	4.028	6.053	24	1	3,9
Şanlıurfa	-	438	106.717	961	107.678	1.818	15	16,9
Diyarbakır	-	533	98.301	1.754	100.055	1.287	62	12,9
Mardin	-	224	50.263	583	50.846	300	17	5,9
Batman	-	307	40.450	761	41.211	142	4	3,4
Şırnak	-	684	50.363	5.073	55.436	439	21	7,9
Siirt	-	946	128.612	57.435	186.047	1.122	87	6,0
İstanbul	-	1.359	75.287	634	75.921	786	28	10,4
Tekirdağ	-	939	55.792	1.348	57.140	660	13	11,6
Edirne	-	727	52.629	2.140	54.769	865	14	15,8
Kırklareli	-	691	41.665	7.641	49.306	770	20	15,6
Balıkesir	-	1.828	166.968	1.223	168.191	3.105	59	18,5
Çanakkale	-	1.297	68.922	2.632	71.554	1.155	69	16,1
İzmir	-	1.949	210.352	524	210.876	2.742	125	13,0
Aydın	-	1.640	277.557	653	278.210	3.958	130	14,2
Denizli	-	867	94.641	-	94.641	1.318	59	13,9
Muğla	-	4.833	980.022	2.579	982.601	15.875	988	16,2
Manisa	-	1.379	70.886	1.326	72.212	733	21	10,1
Afyon	-	269	44.693	-	44.693	805	20	18,0
Kütahya	-	733	22.171	890	23.061	228	10	9,9
Uşak	-	138	7.881	816	8.697	104	6	11,9
Bursa	-	1.265	73.860	1.678	75.538	769	33	10,2
Eskişehir	-	269	20.196	798	20.994	153	4	7,3
Bilecik	-	288	13.219	-	13.219	125	3	9,5

Devam Ek Tablo 9. 2016 Yılı Türkiye’de İllere Göre Arıcılık Durumu Devamı

İl Adı	Arıcılık yapan köy sayısı (adet)	Arıcılık yapan işletme sayısı (adet)	Yeni kovan sayısı	Eski kovan	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)	Verim* (kg)
Kocaeli	-	746	58.918	351	59.269	515	30	8,7
Düzce	-	610	53.228	38	53.266	450	23	8,4
Bolu	-	423	19.905	269	20.174	201	5	10,0
Yalova	-	371	33.181	465	33.646	371	36	11,0
Ankara	-	1.676	76.261	2.489	78.750	633	19	8,0
Konya	-	1.012	90.938	2.194	93.132	910	47	9,8
Karaman	-	667	53.101	691	53.792	401	27	7,5
Antalya	-	2.636	237.466	609	238.075	2.394	133	10,1
Isparta	-	425	31.953	431	32.384	252	10	7,8
Burdur	-	622	42.770	582	43.352	511	50	11,8
Adana	-	2.439	473.432	487	473.919	9.477	376	20,0
Mersin	-	2.041	261.692	872	262.564	3.252	78	12,4
Hatay	-	781	100.707	956	101.663	1.261	80	12,4
Kahramanmaraş	-	954	95.438	1.697	97.135	931	35	9,6
Osmaniye	-	524	65.478	152	65.630	696	23	10,6
Kırıkkale	-	417	14.255	953	15.208	157	4	10,3
Aksaray	-	717	17.257	237	17.494	232	2	13,3
Niğde	-	553	41.174	395	41.569	490	17	11,8
Nevşehir	-	819	13.708	421	14.129	88	4	6,2
Kırşehir	-	128	8.642	89	8.731	98	2	11,2
Kayseri	-	693	48.236	1.250	49.486	474	20	9,6
Sivas	-	4.114	219.027	915	219.942	2.861	313	13,0
Yozgat	-	840	30.873	715	31.588	226	6	7,1
Zonguldak	-	1.002	45.715	243	45.958	336	10	7,3
Karabük	-	530	20.355	63	20.418	152	12	7,4
Bartın	-	1.543	30.200	150	30.350	171	7	5,6
Kastamonu	-	2.159	73.085	6.041	79.126	355	25	4,5
Çankırı	-	1.617	55.087	574	55.661	334	27	6,0
Sinop	-	940	27.769	160	27.929	219	7	7,9
Samsun	-	1.569	80.151	1.163	81.314	1.012	49	12,5
Tokat	-	959	40.111	428	40.539	515	28	12,7
Çorum	-	1.216	37.622	1.149	38.771	383	19	9,9
Amasya	-	409	20.833	390	21.223	207	15	9,8
Trabzon	-	2.109	158.864	434	159.298	1.096	60	6,9
Ordu	-	2.783	577.757	101	577.858	16.278	89	28,2
Giresun	-	1.703	104.545	195	104.740	954	78	9,1
Rize	-	2.377	93.854	3.613	97.467	1.046	34	10,7
Artvin	-	1.462	87.515	3.541	91.056	829	52	9,1
Gümüşhane	-	455	48.416	488	48.904	595	21	12,2

Kaynak: TÜİK, 2018 * TEPGE hesaplamaları

Ek Tablo 10. Türkiye Tüketici Bal Fiyatları (TL/kg)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
2010	15,96	15,81	15,67	15,93	15,61	15,45	15,41	15,41	15,98	16,19	16,19	16,27	15,82
2011	18,07	18,00	17,68	17,68	17,84	17,91	17,98	18,48	18,70	18,89	19,17	18,96	18,28
2012	19,35	19,28	19,66	19,67	19,80	19,85	19,88	20,22	20,66	21,10	21,13	21,10	20,14
2013	19,50	19,57	19,52	19,52	19,40	19,04	19,03	19,31	19,53	19,73	19,65	19,80	19,47
2014	20,71	20,84	20,85	21,01	20,99	21,07	21,24	21,63	22,06	22,34	22,64	22,67	21,50
2015	22,59	22,67	22,80	22,93	22,95	23,12	23,26	23,48	23,76	24,06	24,12	24,24	23,33
2016	24,48	24,48	24,49	24,58	24,37	24,29	24,54	24,76	24,78	25,14	25,27	25,34	24,71
2017	25,84	26,02	25,92	26,07	26,24	26,26	26,91	27,18	27,56	28,36	28,97	29,15	27,04

Kaynak: TÜİK, 2018

Ek Tablo 11. Türkiye Üretici Bal Fiyatları (TL/kg)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
2010	20,95	20,94	20,99	21,00	21,08	20,70	20,92	20,84	20,70	20,79	21,13	21,52	20,96
2011	21,91	22,73	22,86	22,11	21,94	21,91	21,65	21,78	22,02	21,73	22,13	22,23	22,08
2012	23,18	23,96	24,03	24,35	26,29	26,49	26,46	26,59	26,59	26,64	26,66	26,61	25,66
2013	27,36	27,70	27,53	26,93	27,35	27,50	27,35	27,50	27,60	27,70	27,87	28,42	27,57
2014	29,12	29,30	29,71	29,97	29,70	29,65	29,75	29,93	30,12	31,08	32,62	33,02	30,33
2015	33,12	33,22	33,51	33,75	33,69	33,39	33,70	33,61	34,13	34,40	34,51	34,72	33,81
2016	35,11	35,97	36,94	36,61	36,98	36,67	37,08	36,99	36,64	36,54	36,41	36,55	36,54
2017	36,06	35,77	36,05	36,20	36,16	35,93	36,60	36,54	36,98	37,99	39,82	39,64	36,98

Kaynak: TÜİK, 2018

Ek Tablo 12. Türkiye Bölgelere Göre Arıcılık Durumu (2016)

Düzeyl Adı	Arıcılık yapan işletme sayısı(adet)	Yeni kovan sayısı	Eski kovan	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)
Kuzeydoğu Anadolu	5.693	426.949	4.324	431.273	5.294	163
Ortadoğu Anadolu	5.633	757.302	70.615	827.917	8.537	555
Güneydoğu Anadolu	4.304	559.530	83.427	642.957	5.688	233
İstanbul	1.359	75.287	634	75.921	786	28
Batı Marmara	5.482	385.976	14.984	400.960	6.555	176
Ege	11.808	1.708.203	6.788	1.714.991	25.762	1.359
Doğu Marmara	4.877	341.948	5.242	347.190	3.281	147
Batı Anadolu	3.355	220.300	5.374	225.674	1.944	93
Akdeniz	10.422	1.308.936	5.786	1.314.722	18.772	784
Orta Anadolu	8.281	393.172	4.975	398.147	4.624	368
Batı Karadeniz	11.944	430.928	10.361	441.289	3.685	200
Doğu Karadeniz	10.889	1.070.951	8.372	1.079.323	20.799	334

Kaynak: TÜİK, 2018 * TEPGE hesaplamaları

Ek Tablo 13. Türkiye Yıllara Göre Petek Bal İhracatı (Kg)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	193,2	153,9	188,5	308,7	335,8	491,2	327,8
Suudi Arabistan	57,7	132,7	61,1	136,4	81,0	207,3	214,6
ABD	14,9	21,6	52,7	68,9	76,1	81,6	205,8
Belçika	-	-	-	-	-	-	86,4
İspanya	-	-	-	-	-	19,0	47,8
BAE	-	0,4	0,3	0,9	2,7	20,8	22,0
Kuveyt	-	-	-	-	0,3	1,7	11,8
Katar	-	-	-	0,4	1,4	0,9	9,9
Kanada	-	-	-	-	4,5	-	7,2
Hong Kong	-	-	-	1,5	-	-	7,0
Ürdün	-	-	46,1	37,3	12,0	-	6,4
İsviçre	-	-	-	0,5	1,2	1,3	2,1
Çin	-	-	-	0,3	4,0	3,7	1,4
İngiltere	-	-	-	-	-	-	1,2
Irak	123,6	88,9	7,2	5,9	9,3	-	0,7
Lübnan	-	-	-	-	-	-	0,3
Tayvan	-	-	-	-	-	-	0,3
Gana	-	-	-	-	-	0,1	0,1
Japonya	-	-	-	-	-	-	-
Danimarka	-	-	-	-	-	0,7	-
Maldivler	0,2	-	-	-	-	-	-
Güney Kore	-	-	-	-	-	0,3	-
Umman	-	-	-	-	-	2,0	-
Hollanda	10,5	1,3	-	2,1	-	-	-
Bahreyn	-	-	-	-	-	0,6	-
Avusturya	-	1,6	-	3,6	-	15,8	-
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	-	-	1,0	-	-	2,7	-
Genel Toplam	400,1	400,4	356,9	566,7	528,4	849,5	952,8

Kaynak: TÜİK, 2018

Ek Tablo 14. Türkiye Yıllara Göre Süzme Bal İhracatı (Ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ABD	303,9	413,0	2.017,7	2.421,7	5.096,6	1.331,5	2.885,5
Almanya	426,5	253,5	681,0	1.446,3	1.204,2	1.322,3	2.198,8
Suudi Arabistan	92,6	172,0	93,6	200,4	89,6	280,2	269,5
Belçika	-	21,6	496,8	148,2	2,4	20,1	128,0
Avusturya	-	1,6	-	126,4	123,9	15,8	123,9
Fransa	-	21,6	-	103,4	181,8	198,3	122,1
İsrail	-	-	-	-	-	119,9	119,9
İspanya	-	-	-	-	80,1	39,1	108,3
Kuzey KıbrısTürkCum.	57,7	144,3	64,3	87,0	64,1	103,5	89,9
Kanada	-	-	19,8	239,0	126,8	31,5	54,9
Katar	-	-	-	1,0	5,5	3,2	48,8
Polonya	-	-	-	-	0,2	-	43,2
Çin	-	29,3	30,6	43,5	61,6	37,4	33,6
BAE	19,9	1,9	8,5	9,6	6,4	26,9	24,3
Kuveyt	0,7	-	1,4	23,8	22,1	2,8	22,3
İtalya	-	1,0	-	-	-	-	21,6
Slovenya	-	-	-	-	-	-	19,8
Hollanda	22,4	1,7	-	8,5	1,1	19,1	17,3
Kosova	-	-	-	-	-	-	17,1
Suriye	-	-	-	-	-	-	14,0
Bangladeş	-	-	-	-	2,7	-	10,5
Malezya	-	3,7	-	0,8	19,2	18,8	9,9
Azerbaycan	13,4	18,1	25,1	23,0	21,6	5,0	9,6
Irak	143,1	126,2	8,9	20,0	12,2	4,6	8,5
Hong Kong	0,2	0,2	-	2,1	-	-	8,3
Ürdün	1,5	0,6	47,2	37,3	20,6	1,0	7,9
Avustralya	-	-	-	-	1,8	-	5,3
Lübnan	-	-	-	-	-	-	3,4
İsveç	-	6,3	-	-	1,6	1,9	2,6
Afganistan	-	-	-	2,8	-	-	2,6
Libya	17,7	38,0	40,0	5,0	-	-	2,4
Umman	0,4	-	-	-	-	5,8	2,4
İsviçre	-	-	-	0,5	1,6	3,1	2,1
Sudan	-	-	-	-	-	-	2,1
Singapur	-	-	-	1,5	1,5	1,5	1,5
İngiltere	-	-	-	-	3,5	-	1,2
Arnavutluk	0,2	-	-	-	-	-	0,9
Tayvan	-	-	-	-	1,8	0,6	0,8
Diğer	2,3	8,9	28,9	17,7	38,0	28,8	3,5
Dünya	1.102,7	1.263,4	3.563,8	4.969,4	7.192,4	3.622,8	6.448,1

Kaynak: TÜİK, 2018

5- Kaynaklar

Burucu., 2017. Kastamonu İli Azdavay İlçesinde Arıcılık Faaliyetleri ve Bal Üretimi. (Yüksek Lisans Tezi), G.O. P.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 82 sayfa, Tokat.

Burucu, V. ve Gülse Bal, H.S., 2017. Türkiye’de Arıcılığın Mevcut Durumu ve Bal Üretim Öngörüsü. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi (2017) 3(1): 28-37, Ankara.

Erkan, C. ve Aşkın, Y., 2001. Van İli Bahçesaray İlçesinde Arıcılığın Yapısı ve Arıcılık Faaliyetleri. Yüzüncü Yıl Üniv. Zir Fak Tarım Bil. Derg. (J. Agric. Sci.), 2001, 11(1):19-28, Van.

FAO, 2018. Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO <http://http://www.fao.org/faostat/en/#data>, Erişim: 23.01.2018

GTHB, 2016. Arı Yetiştiriciliği. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, GTHB [http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Hayvancılık/KüçükEvcilYetiştiriciliği/Arıcılık/ArıYetiştiriciliği.docx](http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Hayvancilik/KucukEvcilYetistiriciligi/Arıcılık/ArıYetiştiriciliği.docx), Erişim: 20.03.2017.

Öztürk, F.G., 2013. Ordu İli Arıcılık Sektörünün Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, 50 sayfa, Erzurum.

TKDK, 2016. Arıcılık Sektör Toplantısı Sonuç Raporu 2016. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, TKDK <https://www.tdk.gov.tr/Content/File/Yayin/Rapor/Arıcılıkv2.pdf>, Erişim: 10.11.2017.

TÜİK, 2018. Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK <https://http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist>, Erişim: 23.01.2018.

TÜİK, 2016. Türkiye İstatistik Kurumu Hayvansal Üretim İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24655> Erişim: 23.01.2018.

Uzundumlu, A.S., Aksoy, A., Işık H.B., 2011. Arıcılık İşletmelerinde Mevcut Yapı ve Temel Sorunlar; Bingöl İli Örneği. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 42 (1): 49-55, 2011

TEPGE YAYIN NO: 295
ISBN: 978-605-2207-00-0

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

Mart: 2018

İletişim:
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Kampüsü
Gayrettepe Mah. Fatih Sultan Mehmet Bulvarı 06170
Yenimahalle/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833
Faks: 0312 287 5854

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.
Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.

Yayın içerisindeki her türlü yorum ve değerlendirmeler yazara aittir ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve TEPGE'nin görüşlerini yansıtmaz.